

МОНГОЛ УЛС
МОНГОЛБАНК

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу 3, Утас: 31-03-92, Факс: (976-11) 31-14-71,
<http://www.mongolbank.mn>

2015. 05. 15 № А-1/527

танай _____-ны № _____-т

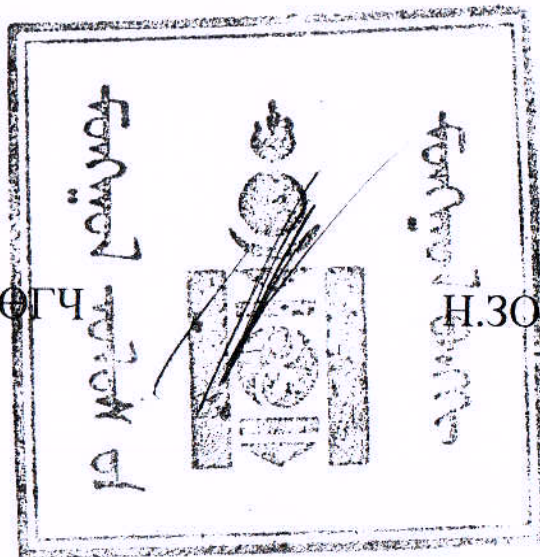
УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЭДИЙН
ЗАСГИЙН БАЙНГЫН ХОРООНЫ
ДАРГА Ж.БАТСУУРЬ ТАНАА

Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2014 онд баримтлах үндсэн чиглэл батлах тухай Улсын Их Хурлын 2013 оны 62 дугаар тогтоолын хэрэгжилт, Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2014 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн биелэлтийн тайланг жилийн эцсийн байдлаар боловсруулан, хавсралтаар хүргүүлж байгааг хүлээн авна уу.

Хавсралт 33 хуудастай.

Хүндэтгэсэн

ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.ЗОЛЖАРГАЛ

ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР 2014 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙГ БАТЛАХ ТУХАЙ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН 2013 ОНЫ 62 ДУГААР ТОГТООЛЫН ХЭРЭГЖИЛТ (2014 оны эцсийн байдлаар)

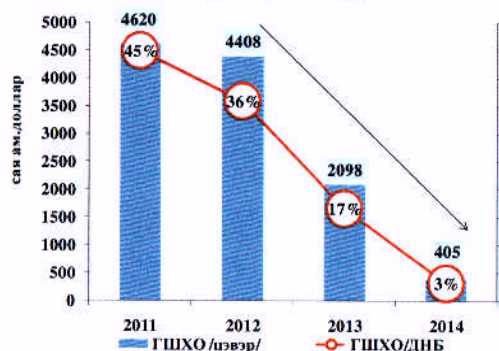
2. Эдийн засгийн бодит салбарыг мөнгөний бодлоготой уялдуулан дэмжиж ажиллах

2013-2014 оны гадаад орчны таагүй нөхцөл байдал ба төлбөрийн тэнцлийн хямрал:

Дэлхийн эдийн засаг, аж үйлдвэрлэлийн өсөлт удааширсан, гадаад зах зээлд түүхий эдийн үнийн мөчлөг (super cycle) уруудах хандлагатай болсны нөлөөгөөр Монгол Улсын гадаад худалдааны нөхцөл 2011 оны 4 дүгээр улирлаас хойш муудсан үзүүлэлттэй байна. Экспортын голлох түүхий эд болох нүүрс, зэсийн үнэ 2012 онтой харьцуулахад харгалзан 70%, 20%-иар тус тус буурсан үзүүлэлттэй болов.

Азийн бүс нутгийн хөрөнгө оруулалтын орчин тодорхой бус, хөрөнгийн урсгал нь хөгжиж буй болон бүрэлдэж буй эдийн засагтай (emerging markets) орнуудаас гадагшлах хандлага үргэлжилсэн хэвээр, Хятад улсаас хөгжиж буй орнуудад хийх хөрөнгө оруулалт буурсаар байна. Гадаад орчны эдгээр сөрөг хүчин зүйлсээс гадна манай улсын дотоодын хөрөнгө оруулалтын орчинд 2012 оноос тодорхой бус байдал үүссэн, томоохон төслүүдийн хөрөнгө оруулалт шийдэгдээгүй хэвээр байсны улмаас Монгол Улсын эдийн засагт орж ирэх гадаад валютын урсгал сүүлийн 30 гаруй сарын турш сэргээгүй, төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны хямралын нөлөөлөл нь 2014 оны туршид арилаагүй хэвээр байлаа. Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2011 оны оргил үеэс 11 дахин буурч, 2014 онд ердөө 405 сая ам.доллар болж, гуравхан жилийн дотор ДНБ-ий 45%-иас ердөө 3%-тай тэнцэхүйц түвшинд болж огцом багассан юм. Ийнхүү гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ нь эдийн засаг 1.3%-иар агшиж, санхүү-эдийн засгийн хямралтай байсан 2009 оныхоос ч доогуур түвшинд болоод байна.

Зураг 1: Гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт

Эх сурвалжууд: Монголбанк, FDI, LME, Bloomberg

Зураг 2: Нүүрс, зэсийн үнэ

Эдийн засгийг зөөлөн газардуулах, тогтворжуулах зорилгоор 2013-2014 онд хэрэгжүүлсэн мөнгөний бодлогын үр нөлөө:

2012 оны 11 дүгээр сараас эхлэн эдийн засгийн тогтворжуулах (stabilization), улмаар зөөлөн газардуулах (soft-landing) мөнгөний бодлогын шат дараатай, зайлшгүй арга хэмжээ авсны үр дүнд гадаад худалдаа, урсгал тэнцэл, нийт эдийн засагт шаардлагатай тохиргоо хийгдэх, үүссэн нөхцөл байдалд хувийн хэвшил, эдийн засгийн бусад оролцогчид дасан зохицох цаг хугацааны орон зай, боломжийг олгож, эдийн засгийг бодит хөрсөн дээр нь аль болох алгуурхан газардуулсан болно. Тухайлбал, 2012 онд ДНБ-ий бодит өсөлт 12.3% байсан бол 2013 онд 11.6%, 2014 онд 7.8% болж саарсан хэдий ч, эдийн засаг огцом

уналтад орж агших (crash-landing), нийт M2 мөнгөний нийлүүлэлт огцом буурах, банкны системд зээл тасалдах, дотоод активууд үнэгүйдэх, санхүү-эдийн засаг-нийгмийн гурвалсан хямрал 2013 онд бий болох эрсдлээс урьдчилан сэргийлж, улмаар 2015 оноос эхлэн эдийн засаг эрүүл хурдаар тогтвортой тэлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүллээ.

Мөнгөний уламжлалт бус бодлогын хүрээнд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөрүүд нь төлбөрийн тэнцлийн хямралын үед уул уурхайн бус салбарыг огцом уналтад оруулахгүй байлгах, ажлын байрыг хамгаалах, эдийн засгийн тэнцвэртэй өсөлтийг дэмжих, гадаад худалдааг тэнцвэржүүлэхэд тус тус эерэг нөлөө үзүүлсэн юм. Тухайлбал, хөдөө аж ахуйн салбарын бодит өсөлт 2013 онд 19%, 2014 онд 14.4%, барилгын салбарын бодит өсөлт 2013 онд 8%¹, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарын бодит өсөлт 2014 онд 23.5% гарахад мөнгөний уламжлалт бус бодлого голлох үүрэг гүйцэтгэсэн болно.

2011-2013 онд гадаад худалдааны тэнцэл дунджаар -2.0 тэрбум ам.долларын алдагдал хүлээдэг байсан бол 2014 онд +0.5 тэрбум ам.долларын ашигтай гарч, гадаад худалдаанд 2.5 тэрбум ам.долларын эерэг өөрчлөлт бий боллоо. 2011-2013 онд урсгал тэнцлийн алдагдлын ДНБ-д эзлэх хувь хэмжээ дунджаар -27% байсан бол 2014 онд экспорт 35%-иар өсч, импорт -18%-иар буурснаар уг үзүүлэлт -8% болж, 3.4 дахин буурлаа.

Түүнчлэн, эдийн засгийг зөөлөн газардуулах мөнгөний бодлого нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх нийт ажлын байрны 20%-ийг 2013 онд алдах байсан эрсдлээс сэргийлж, хөдөө аж ахуй, барилга, агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажлын байрыг хадгалахад эергээр нөлөөлсөн.

Хүснэгт 1: ДНБ-ий бодит өсөлтөд үзүүлсэн хувь нэмэр

Бодит ДНБ	7.8%	100%
1 Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	1.7%	21%
2 Уул уурхай, олборлолт	4.9%	63%
3 Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	1.4%	17%
4 Өвөн/жиж худалдаа, машин, мотоцикл засвар үйлчилгээ	-1.0%	-13%
5 Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	-1.1%	-14%
6 Мэдээлэл, холбоо	0.1%	2%
7 Боловсруулах үйлдвэрлэл	0.2%	2%
8 Барилга	0.0%	1%
9 Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	0.1%	1%
10 Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	1.6%	20%

Хүснэгт 2: ДНБ-ий бодит өсөлт, салбараар

Салбарууд	2013	2014
Бодит ДНБ	11.6%	7.8%
1 Хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загас барилт, ан агнуур	19%	14%
2 Уул уурхай, олборлолт	19%	24%
3 Тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагаа	-2%	23%
4 Өвөн/жиж худалдаа, машин, мотоцикл засвар үйлчилгээ	7%	-7%
5 Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар	13%	-8%
6 Мэдээлэл, холбоо	13%	6%
7 Боловсруулах үйлдвэрлэл	11%	3%
8 Барилга	8%	1%
9 Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын хангамж	5%	5%
10 Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	9%	8%

Эх сурвалж: УСХ

2013-2014 онуудад барилгын салбарт ажиллагсдын тоо 15.3 мянгаар өсч 77 мянгад, тээвэр ба агуулахын үйл ажиллагааны салбарт ажиллагсдын тоо 10.1 мянгаар өсч 70 мянгад тус тус хүрчээ. Эдийн засгийг тогтворжуулах, зөөлөн газардуулахад чиглэсэн бодлого, хөтөлбөрүүд нь 2013 онд ажилгүйдэл 180 мянга гаруй хүнээр нэмэгдэх байсан эрсдлээс урьдчилан сэргийлж, нийт ажиллагсдын тоо 2013 онд 20,024 хүнээр, 2014 онд 2479 хүнээр нэмэгдэх, ажилгүйдлийн түвшинг 2012 оны эцсийн 7.9%-иас огцом нэмэгдүүлэхгүй байлгахад тус тус эергээр нөлөөлсөн юм.

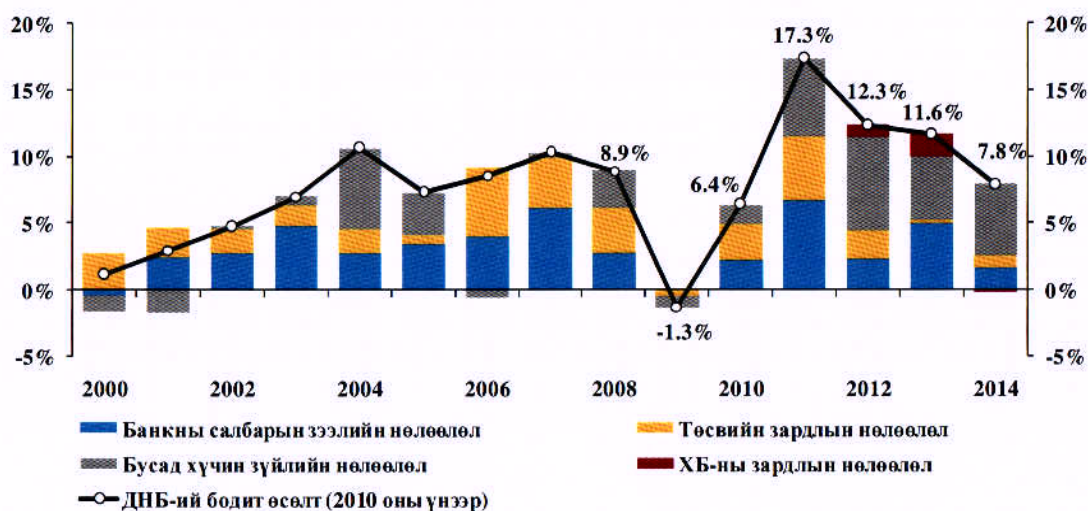
Эдийн засгийн бодит өсөлтийг санхүүжилтийн эх үүсвэрээр нь авч үзвэл 2013 онд банкны салбарын зээл буюу мөнгөний уламжлалт бус бодлогын нөлөө голлох үүрэг гүйцэтгэжээ. 2013 оны эдийн засгийн 11.6%-ийн бодит өсөлтийн 5.0 нэгж хувийг банкны салбарын зээлийн өсөлт (мөнгөний уламжлалт бус бодлогын нөлөөтэй) дангаараа бий болгосон.

ДНБ-ий бодит өсөлт дэх улсын төсвийн нөлөөлөл 2013-2014 онд маш бага байна. 2014 оны 2 дугаар хагасаас эхлэн макро бодлогыг эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих чиглэлд өөрчилж, энэ хүрээнд мөнгөний бодлогыг алгуур хатууруулах, уламжлалт бус мөнгөний бодлогыг үе шаттай хумьж эхэлсэнтэй уялдан ДНБ-ий бодит өсөлт дэх мөнгө,

¹ 2010 суурьтай тооцооноор. Хэрэв 2005 оны суурьтай тооцвол барилгын салбар 2013 онд 66%-ийн бодит өсөлт үзүүлсэн.

төсвийн бодлогын нөлөөлөл буурах, улмаар эдийн засгийн өсөлт үргэлжлэн саарахаар байна. 2015 онд ДНБ-ий бодит өсөлт ОУВС-гийн суурь хувилбараар 4.4%, Дэлхийн банкныхаар 4.6%, Азийн хөгжлийн банкныхаар 3.0% байхаар тус тус төсөөлөгдөж байна. Харин Монголбанкны суурь төсөөллөөр 5.6% байна.

Зураг 3: Эдийн засгийн бодит өсөлт (өсөлтийг санхүүжүүлсэн эх үүсвэрийн төрлөөр)

Эх сурвалж: Монголбанкны эмгирх тооцооллын үр дүн, УСХ

Төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны хямралын нөлөө 2014 онд арилаагүй, төлбөрийн тэнцэл алдагдалтай хэвээр байсны улмаас 2014 оны 12 дугаар сарын байдлаар Монгол Улсын гадаад цэвэр актив (Төв банк болон хадгаламжийн байгууллагуудын нийт гадаад активаас нийт гадаад пассивыг хассан дүн)-ын хэмжээ 2013 оны эцэстэй харьцуулахад 2636 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх хэмжээгээр буурчээ. Гадаад валютын орох урсгал сайжраагүйгээс төлбөрийн тэнцэл 2014 онд -471 сая ам.долларын алдагдалтай гарсан. Төлбөрийн тэнцлийн алдагдал 2013 оныхоос 1.4 тэрбум ам.доллараар буурсан хэдий ч, эдийн засгийн бодит секторыг мөнгөний бодлоготой уялдуулан дэмжих боломжийг хязгаарласан суурь хүчин зүйл болж байв.

Төлбөрийн тэнцлийн хямралын нөлөөг санхүүгийн салбарын тогтворгүй байдалд хүргэхгүйн тулд 2014 оны сүүлийн хагасаас эхлэн макро эдийн засгийн бодлогын төлвийг эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих чиглэлд өөрчлөх, тэр дундаа төсвийн зардал болон төсөвтэй адилтгах зарцуулалтыг эрс бууруулах шаардлагыг бий болгосон. Гэвч улсын төсвийн зардал болон төсөвтэй адилтгах хөрөнгө оруулалтын зарцуулалтууд нь макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг хангахад нөлөөлөхүйц хэмжээнд буураагүй тул Монголбанкны Мөнгөний бодлогын зөвлөл төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийг зөөлрүүлэх, инфляцийг эрчимжүүлэхгүй байлгах, дунд болон урт хугацаанд санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, макро эдийн засгийн тогтвортой байдалд учирч болзошгүй эрсдлээс сэргийлэх, иргэдийн бодит орлогод ирэх ачааллыг зөөлрүүлэх зорилгоор 2014 оны 7 дугаар сарын 31-ний өдөр мөнгөний бодлогын хүүг 1.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлэх шийдвэр гаргасан билээ.

Монголбанк эдийн засагт орж ирэх гадаад валютын урсгалыг нэмэгдүүлэхэд эергээр нөлөөлөх, эдийн засгийн бодит салбарыг дэмжих зарим арга хэмжээг Засгийн газартай хамтран боловсруулж хэрэгжүүлсэн. Үүнд:

- Эдийн засгийг төрөлжүүлэх, уул уурхайн салбараас хараат байдлыг бууруулах замаар эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах зорилтын хүрээнд

3. Монголбанкнаас банкуудтай зээлийн гэрээ байгуулж, ноолуурын түүхий эдийн агуулахыг санхүүжүүлэх зорилготой зээлийг нийт хэрэгцээт санхүүжилтийн 70-80%-тай тэнцүү хэмжээгээр, гурван үе шат ($F(wf), 1-3-г$)-тайгаар олгоно.
4. Ноолуурын үйлдвэрлэлийг дэмжих, экспортыг нэмэгдүүлэх хүрээнд зах зээлийн эрсдлийг бууруулах зорилгоор Засгийн газраас банкуудад баталгаа гаргана. Баталгааны хэмжээ нь Монголбанкны зээлийн эх үүсвэрийн 50%-тай тэнцүү байна.
5. Үйлдвэрүүд агуулах дахь A^* үлдэгдлийг барьцаалан дараагийн зээлийн санхүүжилтийг банкнаас авна. Ингэхдээ ХХААЯ (төслийн нэгж) болон агуулахын үлдэгдэл, хөдөлгөөнд хөндлөнгийн хяналт тавих байгууллагаас агуулахын үлдэгдэл, түүхий эдийн чанарыг баталгаажуулсан сертификатыг банкинд гаргана. Үйлдвэрүүд банкинд вексель бичиж өгнө. Агуулах дахь түүхий эдийн үлдэгдлийг барьцаалж зээл авах схемээр үйлдвэрүүд $A(wf)$ хэмжээний нэмэлт түүхий эдийг бүрдүүлэх бөгөөд $A^*+A(wf)$ хэмжээний нийт түүхий эдийг зөвхөн боловсруулж экспортлох зорилгоор ашиглана. Үйлдвэрлэгчдийг төлөөлсөн брокер нь үйлдвэрлэгчдийн харилцан тохиролцсон үнэ (fixed price)-ээр ХААБ дэх бусад брокеруудтай хэлцэл хийх бөгөөд ингэснээр зах зээлд үнэ огцом хөөрөгдөхгүй байх нөхцөлийг хангана. Брокер нь түүхий ноолуур худалдан авах, худалдан авсан түүхий эдийг үйлдвэрлэгчийн агуулахад хүргүүлэх үйл ажиллагааг хариуцан гүйцэтгэнэ.
6. Засгийн газар самнасан ноолуурын экспортод баталгаа гаргах буюу экспортлох үйл ажиллагааг нэгдсэн байдлаар зохион байгуулна.
7. Үйлдвэрүүд экспортын орлогоос зээлээ бүрэн хаана. Банкууд Монголбанкнаас авсан зээлийн эх үүсвэрийг гэрээнд заасан хуваарийн дагуу төлж барагдуулна.

Энэхүү арга хэмжээний үр дүнд 2014 онд ямааны самнасан ноолуурын экспортын биет хэмжээ 13%-иар, мөнгөн дүн 10%-иар тус тус өссөн бөгөөд цаашид хувийн хэвшил хөдлөх хөрөнгийн агуулах дахь үлдэгдлийг санхүүжүүлэх санхүүгийн шинэ бүтээгдэхүүнийг ашиглаж хэвших, хөгжүүлэх боломж бүрдэж байна. НҮДЭН арга хэмжээг 2015 оноос ХХААЯ, Хөгжлийн банкнаас хувийн хэвшил (банкууд, ноолуурын үйлдвэрүүд)-тэй хамтран үргэлжлүүлэх нь зүйтэй.

Үүний сацуу Монголбанкнаас ХХААЯ, Дэлхийн банкны ОУСК-тай хамтран ХАА-н салбарт төрөөс хэрэгжүүлж буй бодлого, үнэ цэнийн сүлжээний өнөөгийн нөхцөл байдал, дутагдалтай тал, сайжруулах арга зам, ирээдүйн чиг хандлагын талаар хэлэлцэх, салбарын оролцогчдыг мэдлэг, мэдээллээр хангах, санхүүжилтийн шинэлэг арга хэрэгслүүдийг танилцуулах, улмаар нэвтрүүлэхэд чиглэгдсэн “ХАА-н санхүүжилтийн шинэ арга, хэрэгслүүд” (цахим холбоос нь <http://www.mongolbank.mn/conference/index.html>) сэдэвт анхдугаар зөвлөгөөнийг 2014 оны 4 дүгээр улиралд зохион байгуулсан.

- УИХ-аас Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, Монголбанк болон банкуудад тушаагдах алтны хувьд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийг 2.5% болгон бууруулсан нь дотоодын алт олборлолт, тушаалтыг нэмэгдүүлэх эерэг өөрчлөлт болсон билээ. Гэхдээ дэлхийн зах зээл дэх алтны үнэ буурсан, Монголд орж ирэх гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2013 оноос огцом багассан, төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны хямралаас үүдэлтэй эдийн засгийн хүндрэлийн улмаас дотоодын аж ахуйн нэгжүүдэд санхүүгийн эх үүсвэрийн дутагдал бий болсон зэрэг нь алт олборлолтод сөргөөр нөлөөлж байв. Иймд алтны салбарын санхүүжилтийн асуудлыг шийдвэрлэх, алтны үнийн эрсдлийг санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл ашиглан бууруулах замаар 2014 онд алт олборлолтыг нэмэгдүүлэх, улмаар гадаад валютын улсын нөөцийг өсгөх зорилгоор Монголбанк, УУЯ, ЭЗХЯ /хуучин нэрээр/ хамтран “Алтны салбарын санхүүжилтийн тогтолцоог оновчтой болгох арга хэмжээ”-г 2014 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдөр хамтарсан тушаалаар баталж, хоёр үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн болно.

Арга хэмжээг хэрэгжүүлэх механизм, банктай байгуулах гэрээ, санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хэлцэл хийх зааврыг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 5 дугаар сарын 5-ны өдрийн А-75 дугаар тушаалаар баталсан.

Арга хэмжээний эхний шатны хүрээнд нийт 9 байгууллагаас 75 тэрбум төгрөгийн зээлийн хүсэлт банкуудад ирсэн боловч батлагдсан арга хэмжээний 4 дэх бүлэг, Монголбанкны чиг үүргийн 7-д заасан эрх үүргийн дагуу арга хэмжээний хүрээнд санхүүжилт олгох нь Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2014 онд баримтлах үндсэн чиглэлийн зорилтод сөргөөр нөлөөлнө гэж үзсэн тул хэрэгжилтийг түр хугацаагаар хойшлуулсан. 2014 оны 9 сараас гадаад худалдааны тэнцэлд эерэг өөрчлөлтүүд гарсантай холбоотойгоор арга хэмжээг эхлүүлэх саналыг тушаалын төслийн хамтаар ЭЗХЯ, УУЯ-д хүргүүлсэн хэдий ч, Засгийн газрын бүтцэд өөрчлөлт оруулах, шинээр Засгийн газар байгуулах асуудлаас шалтгаалан хэрэгжилт нь хойшилсон болно.

Дээрх арга хэмжээг 2015 оноос СЯ, УУЯ, Хөгжлийн банкнаас хувийн хэвшил (банк, алт олборлогч компаниуд)-тэй хамтран хэрэгжүүлж, алт олборлолт, тушаалтыг нэмэгдүүлэх нь зүйтэй гэж үзсэн болно.

- Монголбанк гадаад валютын орох урсгалыг дэмжих, гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлэх, улмаар эдийн засгийн тэнцвэртэй өсөлтийг дэмжих зорилгоор “урт хугацаат своп хэлцэл”-ийг банкуудад нэвтрүүлсний зэрэгцээ Хятадын Ардын банктай 2011 онд байгуулсан үндэсний мөнгөн тэмдэгт харилцан солилцох своп хэлцлийн хугацааг 2017 оны 5 дугаар сар хүртэл 3 жилээр сунгаж, хэмжээг нь 15 тэрбум юань болгож нэмэгдүүлсэн. Энэхүү хэрэгсэл нь төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийг зөөлрүүлж, эдийн засгийг зөөлөн газардуулахад чухлаар нөлөөллөө. Цаашид своп хэлцлийн хугацааг тогтмол сунгаж, хэмжээг нь хоёр орны гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалтын байдалтай уялдуулан нэмэгдүүлэх зарчмын чиглэлийг хоёр орны төв банкууд тууштай баримталж байна.

3.1. Санхүүгийн зах зээлийн бүтцийг олон тулгуур бүхий, зохистой болгох, чөлөөт өрсөлдөөний орчныг бүрдүүлэх, санхүүгийн олон төрлийн бүтээгдэхүүн бий болгох, санхүүгийн зуучлалыг гүнзгийрүүлэх чиглэлээр 2014-2016 онд хэрэгжүүлэх бодлогын баримт бичгийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх (Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо)

Санхүүгийн салбарыг дунд хугацаанд хөгжүүлэх бодлогын баримт бичгийг олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын техник туслалцаатайгаар, Сангийн яам, Эдийн засгийн хөгжлийн яам /хуучин нэрээр/, Санхүүгийн зохицуулах хороо зэрэг холбогдох байгууллагатай хамтран боловсруулахаар ажиллав. Энэ хүрээнд Монголбанкнаас Дэлхийн банкинд санал тавьж, хамтарсан ажлын хэсгийг СЯ, ЭЗХЯ, СЗХ-той хамтран байгуулах ажлыг эхлүүлсэн. Үл хөдлөх хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны зах зээлийг хөгжүүлэх, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдыг бий болгох чиглэлээр Монголын ипотекийн корпораци (МИК)-тай хамтран ажиллаж байна. Энэхүү ажлын хүрээнд ипотекийн зээлийг хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасжуулах зорилгоор багцлан худалдах үед баримтлах зарчмыг “Орон сууцны ипотекийн зээлийн үйл ажиллагааны журам”-д тусгаж, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчдыг дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлсэн.

Монголбанкнаас санхүүгийн зах зээлийн зохистой бүтэц, чөлөөт өрсөлдөөний орчин, санхүүгийн зуучлалыг гүнзгийрүүлэх талаар судалгаа хийж, уг асуудалд Монголбанкнаас баримтлах бодлого, зарчмын байр суурь, оролцооны хэм хэмжээг тодорхойлох зорилгоор өндөр хөгжилтэй орны Төв банкны чиг үүрэг, туршлагыг судалсан. Үүний зэрэгцээ даатгал болон хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийг дэмжих замаар санхүүгийн зах зээлийн

олон тулгуурт бүтцийг бий болгох, улмаар санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлж, тэдгээрийг алслагдсан бүс нутагт хүргэх чиглэлийг СЗХ-той хамтран энэхүү бодлогын баримт бичигт тусгахаар төлөвлөж байгаа болно.

Монголбанкнаас СЗХ-той хамтран кастодиан үйлчилгээг манай орны санхүүгийн зах зээлд нэвтрүүлэх зорилгоор “Кастодианы тусгай зөвшөөрлийн болон үйл ажиллагааны журам”-ыг боловсруулж, Монголбанкны Ерөнхийлөгч болон СЗХ-ны даргын 85/А106 дугаар хамтарсан тушаалаар баталсан. Энэхүү үйлчилгээг нэвтрүүлснээр хөрөнгийн зах зээлийн арилжааны дараах үйлчилгээ үзүүлэх орчныг сайжруулж, хөрөнгө оруулагчийн үнэт цаасыг түүний зөвшөөрөлгүйгээр захиран зарцуулах боломжийг хязгаарлах давуу талтай. Үүнээс гадна дотоодын кастодиан үйлчилгээ үзүүлэгч нь олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн кастодиан үйлчилгээ үзүүлэгчийн дэд-кастодиан болох замаар Монгол Улс дахь гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх бололцоо бүрдэнэ гэж үзсэн. Өөрөөр хэлбэл, гадаадын хөрөнгө оруулагч нь олон улсад үйл ажиллагаа явуулдаг нэр хүнд бүхий кастодиан банкаар дамжуулан Монгол Улсад үйл ажиллагаа эрхэлж буй дотоодын кастодиан банктай холбогдож, хөрөнгө оруулалт хийх бололцоотой болох юм.

Монголбанк санхүүгийн зуучлалыг гүнзгийрүүлэх хүрээнд банкуудын үйл ажиллагааны шударга, зохистой байдлыг хангуулах, банкуудын мөнгөн хадгаламж, үнэт цаас, зээлийн үйл ажиллагаанд мөрдөж байгаа хууль тогтоомж, заавар, журам, тэдгээрийн хэрэгжилт, мөнгөн хадгаламж, үнэт цаас, зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой үйлчилгээний шимтгэл, хураамжийн нөхцөл, хүү тооцох аргачлалыг шалгах ажлыг газар дээр нь хийж гүйцэтгэсэн. Уг шалгалтын үр дүнд Монголбанк санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах зорилтын хүрээнд хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах, харилцагчийн санхүүгийн боловсролыг дээшлүүлэхэд үйл ажиллагаагаа чиглүүлж, банкуудын зээл, хадгаламжийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нөхцөл, зээлийн бодит өртөг зардал, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлыг хангуулах, санхүүгийн зах зээлд нийтээр дагаж мөрдөх хэм хэмжээг тогтоох шаардлагатай гэж үзсэн.

Иймд, банкуудын хүү бодох аргачлалыг боловсронгуй болгож мөрдүүлэх, хадгаламж, зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой аливаа шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлыг хангуулж, олон улсын жишигт нийцүүлэх зорилгоор Монголбанк “Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлын журам”-ыг шинээр боловсруулан, Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх заалтад үндэслэн баталж, 2014 оны 1 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжүүлэв. Энэхүү журамд зээлийн бодит өртөг, хадгаламжийн бодит үйлчилж буй хүүг тооцож мэдээлэх, зээл, хадгаламж, үнэт цаасны өдрийн хүү тооцох суурь хоногийг стандартчилах, нэмэгдүүлсэн хүү тооцох аргачлал, шимтгэл, хураамжийн нөхцөл, мэдээллийн ил тод байдлыг хангах асуудлыг тодорхой тусгаж зохицуулсан. Журмыг хэрэгжүүлэх хүрээнд банкуудын хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийг 2014 оны туршид сар бүр Монголбанкнаас нэгтгэн, цахим хуудсаараа (<http://www.mongolbank.mn/liststatistic.aspx?did=10>) дамжуулан олон нийтэд мэдээлж байна.

Энэхүү журмыг баталж хэрэгжүүлснээр зээл, хадгаламжийн үйл ажиллагаанд мөрдөж байгаа хууль тогтоомж, заавар журмын хэрэгжилтийг хангуулах, хүүг нэгдсэн аргачлалаар тооцдог болох, хадгаламж, үнэт цаас, зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой шимтгэл, хураамжийг олон нийтэд ил тод байлгах, харилцагчдыг оновчтой, зөв сонголт хийх боломжоор хангах, банкуудын өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлсний үндсэн дээр цаашид зээлийн хүү буурах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд дэмжлэг болох юм.

Банкны салбараас алслагдсан, санхүүгийн мэдлэг муутай, мэдээлэл багатай, ялангуяа хөдөө, орон нутгийн иргэд, хуулийн этгээдэд үзүүлэх санхүүгийн үйлчилгээг үр ашигтай

болгох, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор 2014 оны 5-6 сарын хооронд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэв: (i) орон нутаг дахь иргэд, аж ахуйн нэгжүүдээс түүвэрлэлт хийж, санхүүгийн хүртээмжийн талаар судалгаа хийсэн, (ii) дээр дурдсан журмын хэрэгжилт нийтэд ижил тэгш үйлчилж байгаа эсэхийг тодорхойлох, банкны зээлийн үйл ажиллагаанд шударга бус хэлцэл үүсэх боломжийг хязгаарлах зорилгоор хөдөө орон нутгийн (13 аймгийн) банкуудад хэсэгчилсэн шалгалтыг хийж, хөдөө орон нутагт олгогдож байгаа зээлийн нөхцөлийг газар дээр нь шалгасан, (iii) 2014 оны 4-р улиралд шалгалт болон түүвэр судалгааны үр дүнг нэгтгэн боловсруулсан.

3.2. Эдийн засгийн бодит салбарын идэвхилийг дэмжих зорилгоор “Зээлийн хүү буурах орчныг бүрдүүлэх” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх (Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо)

Монголбанк зээлийн хүү өндөр түвшинд тогтоход нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тодорхойлж, тэдгээрийн нөлөөллийг бууруулах, эдийн засаг, санхүүгийн зах зээлийн таатай орчныг бий болгох замаар зээлийн хүү буурах зах зээлийн орчныг бүрдүүлэх зорилго бүхий хөтөлбөрийг анх Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн Сайд, Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга, Үндэсний хөгжил, шинэтгэлийн хороо (хуучин нэрээр)-ны даргын 2011 оны 11 дүгээр сарын 23-ны өдрийн 677/229/188/142 тоот хамтарсан тушаалаар баталж, 2013 оныг дуустал хэрэгжүүлсэн.

Энэ хугацаанд тус хөтөлбөрийн хүрээнд инфляцийг нам, тогтвортой түвшинд байлгах, банкуудын үйл ажиллагааны шударга, зохистой байдлыг хангуулах, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийг түргэтгэх, санхүүгийн салбарын дэд бүтэц, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах зэрэг үндсэн 4 чиглэлээр тодорхой зорилтууд тавьж хэрэгжүүлснээр дараах үр дүнд хүрсэн байна:

- **Зээл, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн бодит сектор, бизнесийн идэвхилийг дэмжих зорилгоор Монголбанкнаас бодлогын дараах арга хэмжээг авсан.**

Монголбанкны Мөнгөний бодлогын зөвлөл 2013 оны 1 дүгээр сарын 25, 4 дүгээр сарын 8, 6 дугаар сарын 25-ны өдрүүдэд тус тус хуралдаж мөнгө, зээлийн өсөлтийг тогтворжуулан, санхүүгийн салбарын хэвийн үйл ажиллагааг хангаж, эдийн засгийн идэвхилийг дэмжих үүднээс мөнгөний бодлогын хүүг 13.25%-иас шат дараалан (3 үе шаттай) бууруулан 10.5%-д хүргэсэн. Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн 2014 оны 2 дугаар сарын 11-ний хуралдаанаар макро эдийн засгийн болон санхүүгийн тогтвортой байдлын зорилтыг хангах хүрээнд мөнгөний бодлогын хүүг 10.5%-д хэвээр байлгах, түүнчлэн олон улсын зах зээл дээрээс 3 болон түүнээс дээш жилийн хугацаатай бонд болон зээл хэлбэрээр банкны татсан гадаад валютын эх үүсвэрийг Заавал байлгах нөөцийн шаардлагаас чөлөөлөх шийдвэрүүдийг тус тус гаргасан. Эдгээр нь нэг талаас тогтвортой байдлыг хадгалах, эдийн засгийн тэнцвэртэй өсөлтийг дэмжих, эдийн засгийг зөөлөн газардуулах макро бодлогыг үргэлжлүүлж, бодит секторын идэвхилийг дэмжих, нөгөө талаас эдийн засаг дахь урт хугацаатай гадаад валютын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн шийдвэрүүд байв. Харин мөнгөний бодлогын зөвлөлийн 2014 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн хуралдаанаар гадаад худалдааны нөхцөл сайжирч, гадаад валютын орох урсгал нэмэгдэх хүртэл макро эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих зорилгоор мөнгөний бодлогын хүүг 1.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлж 12% болгосон.

Дотоодын макро эдийн засгийн орчин, мөнгөний зах зээлийн хөгжлийн шаардлага, мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх олон улсын шилдэг туршлагад суурилан хүүгийн коридорыг 2013 оны 2 дугаар сарын 27-нд шинээр нэвтрүүлснээр банк хоорондын зах

илүү үр ашигтай ажиллах, хүүний хэлбэлзэл буурах, Төв банкны үнэт цаасны хэмжээ буурах суурь нөхцөл бүрдэхийн зэрэгцээ Монголбанкнаас банкуудын авах санхүүжилтийн хүү буурч, 2013-2014 оны эдийн засгийн идэвхжилд эергээр нөлөөлсөн.

- **Хэрэглээний үнийн индекст голлох нөлөөтэй өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний нөөц бүрдүүлж, оновчтой хуваарилан, нийлүүлэлтийг жигд хангаж, үнийн хэлбэлзлийг бууруулах бодлогыг хэрэгжүүлсэн.**

Монголбанк эрэлтийн инфляцийг бага байлгахын зэрэгцээ Засгийн газартай хамтран нийлүүлэлтийн гаралтай буюу зардлын шалтгаантай инфляцийн дарамтыг бууруулах чиглэлд ажиллаж, нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци үүсэх хүчин зүйлсийн үндсэн шалтгааныг арилгах, мах, гурил, жижиглэнгийн худалдааны шатахуун зэрэг хэрэглээний суурь барааны нийлүүлэлтийг сайжруулах замаар үнийн өсөлтийг нь тогтворжуулах, дунд хугацаанд гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн үр ашигтай, зах зээлийн зарчимд суурилсан тогтолцоог бүрдүүлэх зорилго бүхий *“Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах”* дунд хугацааны хөтөлбөрийг 2012 оны 10 дугаар сарын 22-ны өдрөөс эхлэн 3 жилийн хугацаатай хэрэгжүүлэв. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн хугацаанд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци мэдэгдэхүйц буурч, хөтөлбөрт хамрагдаж буй бараа, бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт нь өмнөх онуудтай харьцуулахад үлэмж буураад байна. Тухайлбал, хөтөлбөрт хамрагдах барааны инфляци 2010-2012 оны дунджаар нийт инфляцийн 33.4%-ийг бүрдүүлдэг байсан бол 2013 онд 18%, 2014 онд 4.5% болж буурлаа.

- **Банкуудын зээлийн журам, түүний хэрэгжилтэд үзлэг шалгалт хийх, банкны зээлийн үйл ажиллагаанд шударга бус хэлцэл үүсэх боломжийг хязгаарлах болон зээлдэгчдэд учрах хүү, шимтгэлийн дарамтыг багасгах чиглэлээр холбогдох арга хэмжээ авсан.**

Монголбанкнаас ажлын хэсэг байгуулж, 2012 онд банкуудын мөнгөн хадгаламж, үнэт цаас, зээлийн үйл ажиллагаанд мөрдөж байгаа хууль тогтоомж, заавар журам, тэдгээрийн хэрэгжилт, мөнгөн хадгаламж, үнэт цаас, зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой ажил үйлчилгээний нөхцөл, шимтгэл, хураамжийн байдал, хүү тооцох аргачлал зэргийг бүх банкууд дээр очиж шалгалт хийсэн. Шалгалтын дүгнэлтэд үндэслэн *“Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлын журам”* болон *“Мөнгөн хадгаламж, зээлийн хүү болон үнэт цаасны өгөөж, хямдруулалтын хувь хэмжээг бодох ерөнхий аргачлал”*-ыг тус тус боловсруулж, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн тушаалаар баталсан.

- **Зээлийн мэдээллийн санг өргөтгөх ажлын хүрээнд төрийн эрх бүхий байгууллагатай холбогдох, тэдгээрийн мэдээллийн сантай мэдээлэл солилцох, түүнд банк, санхүүгийн байгууллагууд нэвтрэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн.**

Монголбанкнаас бичил санхүүгийн байгууллагуудыг зээлийн мэдээллийн санд бүрэн хамруулах ажлыг хийснээр 2014 оны эцсийн байдлаар нийт 14 банк, 197 банк бус санхүүгийн байгууллага, 58 хадгаламж зээлийн хоршоотой мэдээлэл солилцож байна.

- **Мөнгөний захын хөгжлийг түргэтгэж, дунд болон урт хугацаат эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх суурийг бүрдүүлэх, жишиг хүү болон өгөөжийн муруйг бий болгох үүднээс Засгийн газрын богино, дунд, урт хугацаат дотоодын үнэт цаасны арилжааг тогтмолжуулсан.**

Засгийн газрын үнэт цаасны анхдагч болон хоёрдогч зах зээлийг хөгжүүлж, арилжааг тогтмол хийх нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор Сангийн сайд, Монголбанкны

Ерөнхийлөгчийн 2012 оны 10 дугаар сарын 25-ны өдрийн 217/А-161 тоот хамтарсан тушаалаар “Засгийн газрын үнэт цаас гаргах, арилжаалах журам”-ыг, Сангийн сайд, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын 2013 оны 5 дугаар сарын 21-ний өдрийн 111/А-105/131 тоот хамтарсан тушаалаар “Засгийн газрын үнэт цаасыг хоёрдогч зах зээлд арилжих журам”-ыг тус тус баталсан.

Улмаар Засгийн газрын үнэт цаасны арилжааны цахим систем (платформ)-ийг ашиглан 12, 28, 52 долоо хоногийн богино хугацаатай, 3, 5, 10 жилийн урт хугацаатай үнэт цаасыг шууд болон шууд бус оролцогчдод арилжаалж байгаа бөгөөд 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар Монголбанкны платформоор арилжаалагдсан богино хугацаатай ЗГҮЦ-ны үлдэгдэл 786.8 тэрбум төгрөг, дунд, урт хугацаатай ЗГҮЦ-ны үлдэгдэл 1351.2 тэрбум төгрөг байв.

- **Хадгаламжийн даатгалын тогтолцоог нэвтрүүлсэн.**

“Банкин дахь мөнгөн хадгаламжид баталгаа гаргах тухай” хуулийн үйлчлэх хугацаа 2012 оны 11 дүгээр сард дууссантай холбогдуулан Монголбанк, Засгийн газар, СЗХ-ноос хамтран “Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай” хуулийг УИХ-аар 2013 оны 1 дүгээр сарын 10-ны өдөр шинээр батлуулсан.

- **Зээлийн эрсдлийг бууруулах зорилгоор зээлийн даатгал, баталгаа, батлан даалтын тогтолцоог бий болгох эрх зүйн орчин бүрдсэн.**

Жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгчдийн үйл ажиллагаанд шаардагдах санхүүжилтийн боломжийг нэмэгдүүлэх, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, иргэдийн орлогын тогтвортой эх үүсвэрийг хангах зорилго бүхий зээлийн батлан даалтын сангийн эрх зүйн үндсийг тогтоож, жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгчдэд зээлийн батлан даалтын үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах зорилт бүхий “Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хууль”-ийг 2012 оны 2 дугаар сарын 10-ны өдөр баталсан. Энэхүү хууль батлагдсанаас хойш зээлийн батлан даалтын сан байгуулах, үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулж жигдрүүлэх ажлууд хийгдсэн.

- **Хувь хүн болон компанийн зээлийн түүхийн мэдээллийн сангийн найдвартай байдал, үйл ажиллагааг сайжруулж, түүний ашиглалтыг нэмэгдүүлэх нөхцөл бүрдсэн.**

Зээлийн мэдээллийн чанар агууламжийг сайжруулах, зээлийн мэдээллийн лавлагааг түгээх сувгийн хамрах хүрээг өргөтгөх чиглэлээр тодорхой ажлууд хийгдэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн “Зээлийн мэдээллийн тухай хууль” батлагдсан. Хуульд заасны дагуу зээлийн мэдээллийн сангийн үйл ажиллагаа, мэдээллийг хадгалах, боловсруулах зэрэгт нууцлал, аюулгүй байдлын талаарх тодорхой шаардлагууд тавигдаж байгаа бөгөөд мэдээллийн аюулгүй байдалд тавих хяналт, хариуцлагыг тодорхой болгосон. Түүнчлэн, тус хуулийн хүрээнд зээлийн мэдээллийн үйлчилгээг хувийн байгууллага эрхлэх боломжтой болж байгаатай холбогдуулан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2012 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдрийн А-197 дугаар тушаалаар “Зээлийн мэдээллийн үйлчилгээ үзүүлэх тусгай зөвшөөрөл олгох тухай журам”-ыг баталсан.

- **“Зээлийн хүү буурах зах зээлийн орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн 2013-2016 онд хэрэгжүүлэх дунд хугацааны шинэчилсэн хөтөлбөр”-ийн талаар**

2011-2013 онуудад хэрэгжсэн “Зээлийн хүү буурах зах зээлийн орчныг бүрдүүлэх хөтөлбөр”-ийн үргэлжлэл болгон “Зээлийн хүү буурах зах зээлийн орчныг бүрдүүлэхэд

чиглэсэн 2014-2016 онд хэрэгжүүлэх дунд хугацааны шинэчилсэн хөтөлбөр"-ийн эхний төслийг Монголбанк анх 2013 оны эхний хагаст холбогдох байгууллага, газруудаас санал авсны үндсэн дээр шинэчлэн боловсруулж, түүнийг батлах тухай хамтарсан тушаалын хамт хүргүүлж, ЭЗХЯ-аас бусад хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллагуудаар батлуулаад байсан ч хараахан албажаагүй байсан юм. Иймд 2014 оны 6 дугаар сард УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хорооноос өгсөн даалгаврын дагуу хөтөлбөрийн төсөлд ЭЗБХ-ны Ажлын хэсгээс чиглэл болгосон зарим заалтуудыг нэмж тусган, шаардлагатай мэдээллийг шинэчлэн боловсруулсан. "Зээлийн хүү буурах зах зээлийн орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн 2014-2016 онд хэрэгжүүлэх дунд хугацааны шинэчилсэн хөтөлбөр"-ийг Монголбанкны ерөнхийлөгч, Эдийн засгийн хөгжлийн сайд /хуучин нэрээр/, Сангийн сайд, Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын 2014 оны 8 дугаар сарын 29-ний өдрийн А-137/67/187/232 тоот хамтарсан тушаалаар батлан хэрэгжүүлж байна.

Дээрх хөтөлбөрийн хүрээнд банкуудын өөрийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэн салбарын эрсдэл даах чадварыг дээшлүүлэх, хязгаарлагдмал хадгаламжийн даатгалын тогтолцоог бэхжүүлэх, санхүүгийн бусад байгууллагыг хадгаламжийн даатгалын тогтолцоонд хамруулах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, банк болон бусад санхүүгийн байгууллагын зээлийн барьцаа хөрөнгөтэй холбоотой хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах, банкны зээл олгохтой холбоотой шимтгэл хураамжийн зардлыг бууруулах зэрэг ажлуудыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлээ.

Монголбанк дээрх хөтөлбөрийн хүрээнд санхүүгийн зах зээлд оролцогчдын суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилготойгоор "Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлын журам"-ыг боловсруулан, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 12-р сарын 13-ны өдрийн тушаалаар баталж, 2014 оны 1 дүгээр сараас эхлэн мөрдүүлсэн. Уг журмын дагуу банкуудын зээл, хадгаламжийн хүү, шимтгэл хураамжийн мэдээллийг банк тус бүрээр харьцуулсан байдлаар сар бүр, бүтээгдэхүүний төрөл тус бүрээр Монголбанкны цахим хуудаст нийтэлдэг болсон билээ. Ингэснээр банкны харилцагчдад банкны бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний мэдээллийг ил тод байлгах, банкуудын зээлийн хүүг харьцуулах боломжийг харилцагчдад олгох, харилцагчийн эрх ашгийг хамгаалах, банкуудын хүүгийн өрсөлдөөнийг дэмжих замаар зээлийн хүү буурах орчныг сайжруулах арга хэмжээ авч ажиллаж байна.

Журмын хэрэгжилтэд хяналт тавих зорилгоор 2014 оны 3 дугаар сард банкуудын тэтгэврийн зээлийн нөхцөл, хүү тооцож буй аргачлалыг шалгаж, журмыг бүрэн мөрдөж ажиллаагүй зарим банкинд улсын байцаагчийн акт тогтоох, биелэлтийг хангуулах арга хэмжээ авсан. Мөн энэхүү журам батлагдсантай уялдан банкуудын ажилтнууд, хэвлэл мэдээллийн байгууллагын сэтгүүлчидтэй 2014 оны 2 дугаар сард зээлийн бодит өртгийн талаар ярилцлага, уулзалт, сургалтуудыг зохион байгуулж, арга зүйн зөвлөгөө өгснөөс гадна банкуудын хүү, шимтгэл өөрчилсөн шийдвэрт хяналт тавин ажиллав.

Монголбанк хадгаламжийн даатгалын системийг бүрэн нэвтрүүлэх хүрээнд 2013 онд УИХ-аар батлуулсан "Банкин дахь мөнгөн хадгаламжийн даатгалын тухай хууль"-ийн хэрэгжилтийг Хадгаламжийн даатгалын корпорацитай хамтран хангаж, тус системийг нэвтрүүлэх ажлыг хийж байгаа болно.

Банкуудын төгрөгийн жигнэсэн дундаж зээлийн хүү 2014 оны 12 дугаар сарын байдлаар Монголбанкнаас 2013 оноос эхлэн эдийн засгийг тогтворжуулах, зөөлөн газардуулах зорилготой мөнгөний уламжлалт бус бодлого, арга хэмжээний хүрээнд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөрийн зээлийг оруулснаар 16.9%, оруулалгүй тооцвол 19.5% байна. Гадаад валютын зээлийн жигнэсэн дундаж хүү 2014 оны эцэст 12.9% болж, жилийн өмнөх үеэс 0.2 нэгж хувиар нэмэгджээ.

3.3. Бичил, жижиг, дунд бизнесийн санхүүжилтийг дэмжиж ажиллах (Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо)

Монголбанкнаас банкуудаар дамжуулан бичил, жижиг, дунд бизнесийн санхүүжилт хийх тохиолдолд энэ нь банкууд, банк бус санхүүгийн байгууллага (ББСБ)-уудын зах зээлийн чөлөөт өрсөлдөөнд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй байв. Иймд, бичил, жижиг, дунд бизнесийн санхүүжилтийн асуудалд Төв банкны зүгээс баримтлах бодлого, зарчим, оролцооны хэм хэмжээний талаар олон улсын жишиг, практикт үндэслэсэн судалгааг Санхүүгийн зохицуулах хороо болон ББСБ-ын холбоотой хамтран хийж дуусаад байна. ББСБ-аар дамжуулан бичил зээл олгох асуудлыг 2014 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрийн СТБЗ-ийн хурлаар хэлэлцсэнээр энэ чиглэлд СЗХ болон ББСБ-ын холбоо өөрсдөө санаачлага гарган ажиллахаар болсон бөгөөд Монголбанкны зүгээс зохистой санал, санаачлагыг дэмжин ажиллахаа мэдэгдсэн.

Тогтвортой болон оролцоотой санхүүжилт, байгаль орчин, ногоон бизнесийн санхүүжилтийн үйл ажиллагааны хүрээнд Монголын банкуудын холбоо, Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн яамтай хамтран тогтвортой санхүүжилтийн хөтөлбөрийн ажлын хэсгийг байгуулсан бөгөөд уг ажлын хэсэг нь *“Монгол Улсын нийгэм, байгаль орчинд ээлтэй, тогтвортой санхүүжилтийн бодлогыг хөгжүүлэхийн төлөө хамтарсан тунхаг бичиг”*-ийг боловсруулж, банкуудтай хамтран ажиллан *“Монгол Улсын тогтвортой санхүүжилтийн зарчмуудын удирдамж”*-ийг боловсруулсан. Банкууд тогтвортой санхүүжилттэй холбоотой бодлого, журам, үнэлгээний стандартыг бий болгон, энэ хүрээнд байгаль орчин, нийгмийн хамгааллын зохицуулалтын дагуу зээлийн үнэлгээ хийж, Монголбанкнаас уг үйл ажиллагаанд нь хяналт тавин ажиллах юм.

Монголбанк бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн саад хязгаарлалтуудыг арилгах замаар нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамтыг багасгах, бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн үр ашигтай, байнгын, тогтвортой тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгоор Засгийн газартай хамтран *“Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр”*-ийг 2012 оны 11 дүгээр сараас хэрэгжүүлсэн бөгөөд энэ хүрээнд жижиг, дунд бизнесийн санхүүжилтийг мөн дэмжин ажиллаж байна. Тухайлбал, 5 дэд хөтөлбөрийн хүрээнд банкууд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч 240 орчим аж ахуйн нэгжид эргэлтийн хөрөнгийн зээл олгожээ. Мөн банкууд орон сууцны барилгын нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэхэд зориулж 114 компанид Монголбанкны зээлийн эх үүсвэрээр зээл олгосон байна. Эдгээр арга хэмжээ нь төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийн үед эдийн засгийг зөөлөн газардуулах болон хувийн хэвшилд ирэх байсан огцом агшилтын эрсдлээс урьдчилан сэргийлэхэд чухал дэмжлэг болсон юм.

Монголбанкнаас банкуудаар дамжуулан олгох төслийн зээлүүдийн хүрээнд жижиг, дунд үйлдвэрүүдэд хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр зээл олгон ажиллаж байна. Тухайлбал, ХБНГУ-ын Сэргээн босголт, хөгжлийн банк (КФВ)-ны санхүүжилттэй *“Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэх”* төслийн хүрээнд Монголбанк 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 45 ЖДҮ эрхэлдэг аж ахуйн нэгжид 6.44 сая еврогийн зээл банкуудаар дамжуулан олгосон байна.

Азийн хөгжлийн банкны *“Ажлын байр нэмэгдүүлэх”* төслийн хүрээнд 2014 онд 8 бичил, жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, иргэдэд 1.17 тэрбум төгрөгийн зээлийг төсөлд оролцогч банкуудаар дамжуулан шинээр олгосон бөгөөд 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар банкуудад олгосон нийт зээлийн үлдэгдэл (9 аж ахуйн нэгжийн) 1.19 тэрбум төгрөг байна. Уг төслийн хүрээнд 2014 оны 3 дугаар улирлын эцсийн байдлаар нийт 283 ажлын байр шинээр бий болжээ.

Монголбанк хөдөө орон нутаг дахь бичил, жижиг, дунд бизнесийн санхүүжилтийн хүртээмжийг сайжруулах боломжийн талаар 13 аймгийг хамарсан түүвэр судалгаа хийв.

3.4. Валютын захад тогтворгүй байдал үүсэхээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авч ажиллах (Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо)

Төлбөрийн тэнцлийн урсгал данс 2011-2013 онуудад дунджаар ДНБ-ий 26 гаруй хувьтай тэнцэх хэмжээний алдагдалтай байсан бөгөөд уг алдагдлыг 2011-2012 онд хөрөнгө, санхүүгийн дансны ашгаар нөхөж байв. Гэвч хөрөнгө, санхүүгийн дансны ашиг 2013 онд 3.5 тэрбум ам.доллараар буюу 71%-иар, 2014 онд 667 сая ам.доллараар буюу 46%-иар буурсан бөгөөд үүнд гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 2013 онд өмнөх оноос 2.3 тэрбум ам.доллараар, 2014 онд өмнөх оны гүйцэтгэлээс 1.7 тэрбум ам.доллараар тус тус буурч, ДНБ-ий 3%-тай тэнцэх түвшинд буюу ердөө 405 сая ам.доллар болсон нь голлон нөлөөлөв. Ийнхүү хөрөнгө ба санхүүгийн тэнцлийн ашиг үлэмж буурсан нь урсгал тэнцлийн 982 сая ам.долларын алдагдлыг нөхөж чадахгүйд хүрч, төлбөрийн нийт тэнцэл 2014 онд 471 сая ам.долларын алдагдалтай гарсан.

Монголбанк төлбөрийн тэнцлийн хүндрэл бүхий сүүлийн 2 жил гаруй хугацаанд хүндрэлийг төгрөгийн гадаад валюттай харьцах уян хатан ханш болон гадаад валютын улсын нөөцийн аль алианаар нь дамжуулан зөөлрүүлж ирсэн билээ. Ингэснээр нэг талаас төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш эдийн засгийн суурь үзүүлэлттэй нийцэж уян хатан тогтохдоо хэлбэлзэл нь бага (2014 онд өдрийн дундаж хэлбэлзэл 0.17%) байсан бол, нөгөө талаас гадаад валютын улсын нөөц 2014 онд дунджаар импортын 4.6 сарын, 2013-2014 онуудад импортын 5.9 сарын хэрэгцээг хангахуйц түвшинд байлаа.

Зураг 5: Гадаад валютын улсын нөөц ба импортын хэрэгцээг хангах түвшин

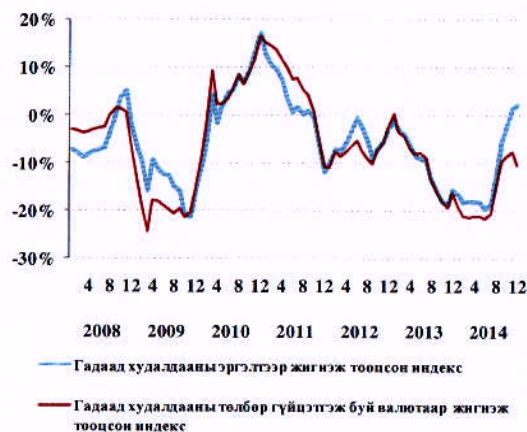
Эх сурвалж: Монголбанк, ГЕГ

Монголбанк төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцтэйгээр уян хатан тогтож байх зарчмыг үргэлжлүүлэн баримталж байна.

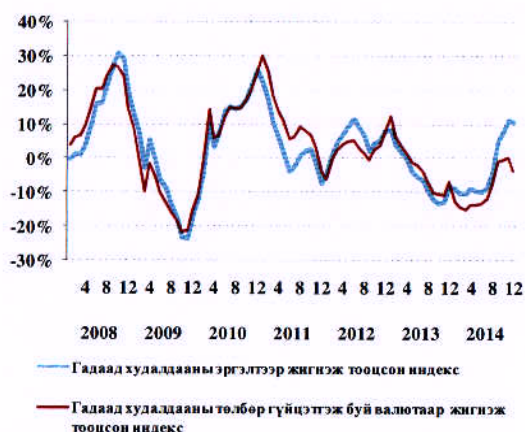
Эдийн засгийг зөөлөн газардуулах бодлогын арга хэмжээний үр дүнд гадаад худалдаа тэнцвэржиж, 2011-2013 онд жилд дунджаар -2042 сая ам.долларын алдагдалтай байсан гадаад худалдааны тэнцэл 2014 онд +538 сая ам.долларын ашигтай гарлаа. Ингэснээр төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш сулрах дарамт нь макро эдийн засгийн суурь үзүүлэлт талаас буураад байна.

2014 онд төгрөгийн нэрлэсэн (NEER) болон бодит үйлчилж буй ханш (REER) гадаад худалдааны эргэлтээр жигнэж тооцвол харгалзан 2.3%, 11.0%-иар чангарсан үзүүлэлттэй гарав. Үүнд ОХУ-ын рублийн ханш ам.долларын эсрэг огцом суларсан нь шууд нөлөөлөв. Харин гадаад худалдааны төлбөр тооцоонд хэрэглэгдэж буй валютаар жигнэж тооцвол NEER болон REER ханшийн индексүүд 2014 онд харгалзан 10.3%, 3.3%-иар суларчээ. Төгрөгийн ам.доллартай харьцах Монголбанкнаас зарласан ханш 2013 онд 19.2%-иар, 2014 онд 13.8%-иар тус тус суларсан байна.

Зураг 6: Төгрөгийн нэрлэсэн үйлчилж буй ханш (NEER)-ийн жилийн өөрчлөлт (%)

Зураг 7: Төгрөгийн бодит үйлчилж буй ханш (REER)-ийн жилийн өөрчлөлт (%)

Эх сурвалжууд: Монголбанк

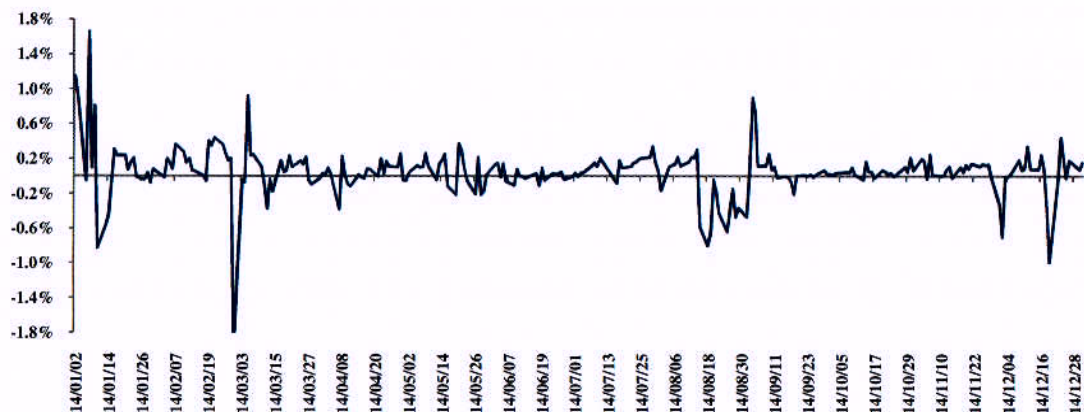
Төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцэж байгаа бөгөөд Монголбанкнаас баримталж буй ханшийн бодлого нь гадаад зах зээлийн таагүй өөрчлөлтийн дотоодын эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг зөөлрүүлж, гадаад худалдаа, урсгал тэнцэл, нийт эдийн засаг дахь зайлшгүй шаардлагатай тохиргоо хийгдэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Монголбанкнаас валютын зах дахь эрэлт, нийлүүлэлтийн богино хугацааны зөрүүг багасгах, ханшийн огцом хэлбэлзлийг зөөлрүүлэх зорилгоор оны эхнээс нийт 102 удаа валютын дуудлага худалдааг зохион байгуулж, шаардлагатай зохицуулалтыг тухай бүр хийж ажиллалаа. Мөн шаардлагатай үед санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн захад оролцох нөхцөлийг бүрдүүлэн ажиллаж, төгрөг-ам.долларын, төгрөг-юанийн своп, форвард хэлцлүүдийг банкуудтай тогтмол хийв. Энэ нь валютын захын тогтвортой байдлыг хангах, банкуудын валютаар төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт дэмжлэг үзүүлэх, ханшийн эрсдлийг бууруулахын зэрэгцээ санхүүгийн салбарыг бүхэлд нь системийн шинжтэй эрсдлээс хамгаалах ач холбогдолтой байв. Монголбанк 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар оны эхнээс өссөн дүнгээр нийт 3.3 тэрбум ам.доллартай тэнцэх хэмжээний төгрөгийн своп, 3.1 тэрбум ам.долларын своп, 160.5 сая юанийн своп хэлцлийг банкуудтай байгуулсан.

Валютын зээл хүссэн иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд ханшийн эрсдлийг санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл ашиглан бууруулах зөвлөмж хүргүүлснээс гадна валютын зээл хүссэн иргэд, аж ахуй нэгжүүдэд зориулан валютын зээлийн эрсдлийн талаар ойлголт-мэдээлэл өгөх гарын авлагыг боловсруулан олон нийтэд банкуудаар дамжуулан хүргүүллээ. Ханшийн эрсдлээс хамгаалагдаагүй харилцагчид нь ханшийн хэлбэлзлээс шалтгаалан алдагдалд орох эрсдэлтэй төдийгүй чанаргүй зээлийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, нийт санхүүгийн тогтвортой байдлыг алдагдуулах эрсдэлтэй байдаг учир ханшийн эрсдлийг бууруулахад санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг ашиглах шаардлагатай.

Валютын зах дахь Монголбанкны оролцооны үр дүнд оны эхнээс 2014 оны 12 дугаар сарыг дуустал хугацаанд төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш нэг өдөрт хамгийн ихдээ 1.97%-иар чангарч, 1.66%-иар суларч, нэг өдөрт ногдох дундаж хэлбэлзэл нь 0.17% байна. Тайлант онд ханшийн нэг өдрийн хэлбэлзэл нийт хугацааны 85%-д нь 0.4% дотор, үлдсэн 15%-д нь хамгийн ихдээ 1.97%-иар хэлбэлзжээ. Ханшийн нэг өдөрт ногдох дундаж хэлбэлзэл 0.17% байгаа нь 2013 онтой харьцуулбал 0.08 нэгж хувиар буурчээ.

Зураг 8: Төгрөгийн ам.доллартай харьцах Монголбанкнаас зарласан ханшийн хэлбэлзэл, хувиар (2014 он)

Эх сурвалж: Монголбанк

Монголбанк гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх, банкуудын гадаад зах зээлээс эх үүсвэр татахыг урамшуулах зорилгоор 2014 оны 1 дүгээр улиралд “Урт хугацаат своп хэлцлийн журам” баталж, 2014 онд 436 сая ам.долларын урт хугацаат своп хэлцлийг банкуудтай байгуулан, уг дүнгээр гадаад валютын улсын нөөцийг нэмэгдүүлсэн. Ингэснээр гадаад валютын урт хугацаат эх үүсвэрийн ханшийн эрсдлийг банкууд Монголбанктай своп хэлцэл байгуулах замаар хааж, харилцагчиддаа валютаар бус төгрөгөөр зээл олгох боломжтой болсон нь системийн хэмжээнд ханшийн эрсдлийг бууруулах ач холбогдолтой болсон юм. Монголбанк валютын захад тогтворгүй байдал үүссэн буюу онцгой нөхцөлд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөө (contingency plan) боловсруулж, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрийн Н-30 тоот тушаалаар баталсан. Ингэснээр валютын захад онцгой нөхцөл үүссэн буюу үүсэх эрсдэлтэй болсон үед нөхцөл байдлыг шуурхай хэлэлцэх, шаардлагатай урьдач болон хариу арга хэмжээний шийдвэрийг гаргах, хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдсэн.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн А-122 дугаар тушаалаар “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, гадаад валютын зээлийн эрсдлээр жигнэх хувийг нэмэгдүүлсэн. Энэ нь долларжилтыг саармагжуулах, гадаад валютын зээлийн эрсдлийг бууруулах, улмаар санхүүгийн тогтвортой байдлыг дунд хугацаанд хангах чиглэлд чухал алхам болсон.

3.5. Валютын захад банк бус санхүүгийн байгууллага, санхүүгийн зах зээлийн бусад оролцогчийг идэвхтэй оролцуулах, ханшийн эрсдлээс хамгаалах санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийг зах зээлд нэвтрүүлэх зорилгоор валютын арилжааны тогтолцоог бий болгох (Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо)

Валютын арилжааны тогтолцоо бий болгох ажлын хүрээнд ББСБ-уудыг Монголбанкнаас зохион байгуулдаг валютын дуудлага худалдаанд спот болон санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн (своп, форвард хэлцэл) захад одоогийн хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж буй хууль тогтоомж, журмын хүрээнд банкуудаар дамжуулан оролцуулахаар Санхүүгийн

тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2014 оны 6 дугаар сарын хуралдаанаар шийдвэрлэсэн. ББСБ-ууд валютын дуудлага худалдаанд оролцож, ханшийн эрсдлээс хамгаалах санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл ашиглах боломжтой болсноор валютын өнөөгийн захыг илүү үр ашигтай, боловсронгуй болгоно гэж үзсэн. Гадаад валютын дуудлага худалдааг банк бус санхүүгийн байгууллагууд болон санхүүгийн зах зээлийн бусад оролцогчдын хувьд нэвтрүүлэх чиглэлээр Санхүүгийн зохицуулах хороо, Банк бус санхүүгийн байгууллагын холбоо (ББСБХ)-ноос санаачлага гарган ажиллахаар болсон бөгөөд Монголбанк уг асуудалд арга зүйн зөвлөмж өгч ажиллав. 2014 оны 11-р сарын 25-ны өдөр ББСБХ, ББСБ-ууд, ХХБ 3 талт гэрээ байгуулснаар ББСБ-ууд Монголбанкны гадаад валютын дуудлага худалдаанд банкаар дамжуулан оролцох бүрэн боломжтой болсон.

3.6. Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн үйл ажиллагааг төлөвшүүлэх, эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийн суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор макро зохистой бодлогыг харилцан уялдаатай хэрэгжүүлэн, санхүүгийн салбарын байдлыг улирал бүр олон нийтэд мэдээлэх арга хэмжээ авч ажиллах (Засгийн газар, Монголбанк, Санхүүгийн зохицуулах хороо)

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (СТБЗ) нь макро эдийн засгийн төлөв байдал, эдийн засагт учирч буй хүндрэл бэрхшээл, тэдгээрийг шийдвэрлэх арга замууд, бодлогын харилцан уялдааг хангах тухай болон цаг үеийн шинжтэй бусад асуудлаар зөвлөлдөж, холбогдох шийдвэрийг гарган ажиллаж байна.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (СТБЗ)-ийн 2014 оны 1 дүгээр улирлын ээлжит хуралдааныг 2014 оны 3 дугаар сарын 28-ны өдөр Монголбанкинд зохион байгуулсан бөгөөд тус хуралдаанаар: (i) 2014 оны эхний 2 сарын байдлаарх макро эдийн засгийн нөхцөл байдал, валютын ханшид нөлөөлсөн хүчин зүйлс, (ii) АНУ-ын иргэн, хуулийн этгээдийн “Гадаад дахь дансдын хөрөнгийг татварт хамруулах тухай” хуулийг хэрэгжүүлэх талаар АНУ-ын зүгээс тавьсан хүсэлтийн тухай, (iii) Урт хугацааны даатгалтай холбоотой эрх зүйн орчны зарим асуудлууд, (iv) Монголбанкнаас боловсруулдаг бусад санхүүгийн байгууллагын тоймын хамрах хүрээг сайжруулах санал зэрэг асуудлыг хэлэлцсэн болно. Хуралдаанаас гарсан шийдвэрийн дагуу Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлөөс холбогдох газруудад хариуцсан чиглэлээр тодорхой үүрэг даалгавар өгсөн.

Тухайлбал, оны эхнээс гадаад худалдаа тэнцвэржиж байгаа хэдий ч, санхүүгийн дансны урсгал, түүний дотор гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт мэдэгдэхүйц сайжраагүй, экспортод гаргасан нүүрсний орлогын зарим хэсэг нь орж ирээгүй зэргээс шалтгаалж төлбөрийн тэнцэл дэх дарамт арилахгүй байна. Ийм орчинд улсын төсвөөр дамжуулж буюу төсвөөс гадуурх зарцуулалтыг Хөгжлийн банк, Төрийн банкнаас гэнэт хийх нь валютын захад сөргөөр нөлөөлөх, улмаар төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг богино хугацаанд сулруулахад нөлөөлж байгааг тогтоов. Энэ үндсэн дээр СЯ, ЭЗХЯ /хуучин нэрээр/, Хөгжлийн банкнаас ирээдүйд хийх төгрөгийн зарцуулалтын мэдээг 7 хоног тутамд Монголбанкинд хүргүүлж, урьдчилан мэдээлж байх замаар макро бодлогын харилцан уялдааг хангаж байхаар тогтсон.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (СТБЗ)-ийн 2014 оны 2 дугаар улирлын ээлжит хуралдаан 2014 оны 6 дугаар сарын 23-ны өдөр болсон бөгөөд тус хуралдаанаар (i) ББСБ-ыг Монголбанкны гадаад валютын дуудлага худалдаанд оролцуулах, (ii) гадаад валютын своп, форвард хэлцэл байгуулах болон Монголбанкны үнэт цаас худалдан авах, бичил санхүүгийн зээлийг дамжуулан зээлдүүлэх үйл ажиллагаанд хамруулах тухай, (iii) Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл, түүнд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн шинжилгээ, (iv) Монгол Улсын

гадаад секторын болон гадаад валютын дотоодын захын тойм, Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн шийдвэр зэрэг асуудлыг хэлэлцсэн.

Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөл (СТБЗ)-ийн 2014 оны 3 дугаар улирлын хуралдаан 2014 оны 9 дүгээр сарын 26-ны өдөр болсон бөгөөд тус хуралдаанаар (i) Монгол Улсын 2015 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл, (ii) “Төрөөс мөнгөний бодлогын талаар 2015 онд баримтлах үндсэн чиглэл”-ийн төслийн танилцуулга, (iii) Санхүүгийн хүртээмжийн холбоо (AFI)-ны гишүүнчлэлийн хураамжийн танилцуулга зэрэг асуудлыг авч хэлэлцэв. СТБЗ нь улирал бүр хуралдах хуваарьтай бөгөөд шаардлагатай гэж үзсэн тухай бүр ээлжит бус хурлыг зарлан хуралдуулах боломжтой байдаг.

Монголбанк дахь Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн ажлын алба (СТБЗАА) нь тайлант хугацаанд “Монгол Улсын Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-гийн №3 дахь дугаарыг 2014 оны 5 дугаар сард, №4 дэх дугаарыг 11 дүгээр сард нэгтгэн боловсруулж хэвлүүлэн, Монголбанкны цахим хуудаст байршуулж олон нийтийн хүртээл болгов. Санхүүгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй эрсдлийг тодорхойлон, эдийн засгийн нөхцөл байдалд нийцсэн макро зохистой бодлогын арга хэмжээг судалж, бодлогын санал боловсруулах ажлын хүрээнд хагас жил тутам гардаг “Санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлан”-д макро зохистой бодлогын арга хэрэгслүүдтэй холбоотой асуудлуудыг тусгаж оруулсан.

СТБЗАА-аас “Макро эдийн засаг, санхүүгийн салбарын улирлын тойм”-ыг боловсруулж, улирал бүрийн дараа улиралд багтаан цахим хуудаст байршуулж, олон нийтэд мэдээлж байна. Үүний зэрэгцээ тус албанаас тайлант хугацаанд “Макро зохистой бодлого хэрэгжүүлэгч институцийн загвар”, “Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын үнэлэх Cobweb аргачлал”, “Санхүүгийн гүнзгийрэлт, түүний бодит секторт үзүүлэх нөлөө” гэсэн 3 судалгааны ажлыг гүйцэтгэв.

Монголбанк, Сангийн яам, Санхүүгийн зохицуулах хороо нь өөрсдийн хариуцсан чиглэлээр санхүүгийн салбар, гадаад сектор, макро эдийн засгийн талаарх тайлан мэдээлэл, статистик мэдээ, судалгаа шинжилгээг боловсруулж, өдөр, сар, улирлын давтамжтайгаар, цахим хуудсаар дамжуулан олон нийтэд тогтмол түгээж, шаардлагатай үед СТБЗ-өөс зөвлөмж гаргаж байгаа болно.

5.1. Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл, түүний өөрчлөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлийн шинжилгээг тогтмол хийж, зээлжих зэрэглэлийг сайжруулах чиглэлээр зөвлөмж боловсруулан, УИХ-ын ЭЗБХ болон СТБЗ-д танилцуулж байх

Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг олон улсын зээлжих зэрэглэл тогтоогч Стандарт энд Пүүрс агентлаг нь 2014 оны 4 дүгээр сард “ВВ- зэрэглэлийн сөрөг төлөв”-өөс “В+ зэрэглэлийн тогтвортой төлөв”-тэй болгон бууруулсан, харин Мүүдиз агентлаг 2014 оны 5 дугаар сард “В1 зэрэглэлийн тогтвортой төлөв”-ийг “В1 зэрэглэлийн сөрөг төлөв” болгон өөрчилсөн байна. Мөн энэ оны 7 дугаар сарын 17-ны өдөр Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг В1-с В2 хүртэл дахин буурууллаа.

Стандарт энд Пүүрс агентлаг нь Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг дараах үзүүлэлтэд үндэслэн бууруулсан. Үүнд: (i) гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын урсгал огцом татарч, экспортын орлого буурснаар төлбөрийн тэнцэл ихээхэн алдагдалтай болж, гадаад валютын улсын нөөц буурсан, (ii) улсын төсвийн орлого тасарч алдагдал нь өсөх эрсдэлтэй байгаагийг зэрэгцээ төсвөөс гадуурх зарцуулалт өссөн, (iii) төрийн байгууллагуудын бодлого боловсруулалт, шийдвэр гаргалт, засаглалын түвшин сул, төрийн бодлого тогтворгүй байгаа нь хөрөнгө оруулагчдад эргэлзээ төрүүлж байна гэсэн

үндэслэлүүдийг дурджээ. Харин Мүүдиз агентлаг (i) Монгол Улсын гадаад өрийн дарамт нэмэгдсэн, (ii) гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт буурч, улмаар гадаад валютын улсын нөөц буурсан, (iii) зээлийн өсөлт өндөр байгаа зэрэгт үндэслэн төлвийг бууруулжээ. Монголбанкнаас зээлжих зэрэглэл тогтоогч дээрх байгууллагуудын үнэлгээний аргачлал, дүгнэлтэд үндэслэн “Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл, түүнд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн шинжилгээ”-г боловсруулсан. Энэхүү шинжилгээнд зээлжих зэрэглэлийг цаашид сайжруулахад чиглэсэн дараах санал, зөвлөмжийг тусгалаа. Үүнд:

- УИХ-ын 2014 оны 34 дүгээр тогтоолын хэрэгжилтийг бүрэн хангах,
- Улсын эрсдэлд мэдрэмтгий байдлыг бууруулж, эрсдэл даах чадварыг сайжруулж, улмаар ГВУН-ийг нэмэгдүүлэх,
- Гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх, төлбөрийн тэнцлийг сайжруулах арга хэмжээ авах,
- ГШХО-ын бодлого, зохицуулалтын орчныг тодорхой, тогтвортой, урьдчилан тааварлахуйц байлгах,
- Уул уурхайн томоохон төсөл хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтийг хурдасгах,
- Экспортын бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтийн өртөг, зардлыг бууруулах дэд бүтцийг барьж байгуулах замаар экспортын өрсөлдөх чадварыг сайжруулах,
- Төсвөөс гадуурх зарцуулалтыг төсөвт оруулж тооцох, төсвийн тогтвортой байдлыг хангах, төсвийн орлогыг бодитой төлөвлөж, түүнтэй уялдуулан төсвийн зардлыг бууруулах,
- Банк санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, эрсдэл даах чадварыг нэмэгдүүлэх,
- Хөгжлийн санхүүжилтийн боломжийг нэмэгдүүлэх хууль, эрхзүйн орчныг бүрдүүлэх,
- Бодлогын тогтвортой байдлыг ханган, хуримтлалд суурилсан макро бодлогыг тууштай хэрэгжүүлж, эдийн засгийн бүтцийг дунд болон урт хугацаанд төрөлжүүлэх.

“Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл, түүнд нөлөөлсөн хүчин зүйлсийн шинжилгээ №1”-г Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2014 оны 6 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуралд хэлэлцүүлсэн ба УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд хүргүүлж, зөвлөмжийг олон нийтэд түгээсэн. Түүнчлэн, Мүүдиз агентлаг зээлжих зэрэглэлийг бууруулсантай холбогдуулан шинжилгээний тайлангийн 2 дахь дугаарыг боловсруулж, СТБЗ-д 2014 оны 9 дүгээр сарын 22-ны өдөр, УИХ-ын Эдийн засгийн байнгын хороонд 10 дугаар сарын 3-ны өдөр тус тус хүргүүлсэн болно.

5.2. Монголбанкны хараат бус байдлыг бэхжүүлэх, засаглалын бүтэц, зохион байгуулалтыг олон улсын жишигт нийцүүлэх зорилгоор хараат бус гишүүд бүхий мөнгөний бодлогын зөвлөлийг бий болгох чиглэлээр Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд холбогдох өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулах

Төв банкны хараат бус байдлыг бэхжүүлэх, засаглалын сайн туршлагыг Монголбанкны үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэх, хараат бус гишүүд бүхий Мөнгөний бодлогын зөвлөлийг бий болгох, мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргалтыг сайжруулах зорилгоор Япон, Тайланд, Өмнөд Солонгос, Чех, Польш, Шинэ Зеланд, Англи зэрэг улс орны төв банкны шийдвэр гаргалт, мөнгөний бодлогын зөвлөлийн асуудлыг хуульдаа хэрхэн тусгасныг харьцуулан судлаж, холбогдох танилцуулгыг боловсруулсан болно. Дээрх судалгаанд үндэслэн Монгол Улсын хувьд Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн гишүүдийн тоог эмпирик аргаар тооцон тогтоож, Монгол Улсын онцлогт тохируулан Монголбанк /Төв банк/-ны тухай хуульд оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийн төслийг боловсруулж, олон улсын зөвлөхүүдийн санал зөвлөмжийг авч тусгасан. Үүний сацуу мөнгөний бодлогын зөвлөлтэй холбоотой нэмэлт, өөрчлөлтийг Төв банкны тухай хуульд тусгах талаар УИХ-ын зарим

гишүүдээс гаргасан саналтай танилцаж, санал хүргүүлсэн. Төв банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлтэй үед бус, макро эдийн засгийн эерэг, тогтвортой орчинд хийх нь зохистой гэж Монголбанкнаас үзсэн болно.

5.3. Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн үйл ажиллагааны үр дүн, шийдвэр гаргах механизм, хариуцлагын тогтолцоог сайжруулах, зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг өргөтгөх, санхүүгийн салбарт үүсч болзошгүй эрсдлийг үнэлэх, түүнээс хамгаалах бодлогын уялдааг хангах үр дүнтэй институци болгох чиглэлээр Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль болон холбогдох бусад хуульд өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулах

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар ажлын хэсэг томилон ажиллуулсан бөгөөд тус ажлын хэсэг нь Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл болон түүний үзэл баримтлалыг боловсруулсан. Хуулийн төсөл, түүний үзэл баримтлалыг боловсруулахад дэмжлэг болгох үүднээс Монголбанкин дахь Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн ажлын албанаас тайлант хугацаанд “*Макро зохистой бодлогыг хэрэгжүүлэгч институцийн загвар: Олон улсын түвшинд харьцуулсан судалгаа*”-г гүйцэтгэлээ. Энэхүү суурь судалгаа нь санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах чиг үүрэг бүхий институцид өөрийн орны онцлогт тохирсон эрх зүйн оновчтой зохицуулалтыг бий болгоход чухал алхам болов. Төв банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлтэй үед бус, макро эдийн засгийн эерэг, тогтвортой орчинд хийх нь зохистой гэж Монголбанкнаас үзсэн болно.

6. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхтэй холбоотой хууль тогтоомжийг Олон улсын байгууллага /ФАТФ/-аас тогтоосон стандарт, зөвлөмжтэй нийцүүлэх, Монгол Улсын үнэлгээг дээшлүүлэх арга хэмжээг хамтран зохион байгуулах, холбогдох журмыг батлах, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах (Засгийн газар, Монголбанк)

Олон улсын санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага (ФАТФ)-аас Монгол Улсад хэрэгжүүлсэн хяналтын хүрээнд УИХ-аар Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Терроризмтэй тэмцэх тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлт, Хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлт (2013.5.31), Эрүүгийн хууль, Эрүүгийн байцаан шийтгэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлт (2014.1.16)-үүдийг, Засгийн газрын хурлаар Террористуудын жагсаалтыг гаргах, тэдгээрийн хөрөнгийг битүүмжлэх, хянах журам (2013.10.12)-ыг тус тус баталсан.

2014 оны 5 дугаар сарын 12-16-нд дээрх хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй танилцах зорилгоор ФАТФ-ын хяналтын бүлгийн гишүүд Монголд хүрэлцэн ирж холбогдох байгууллагуудтай уулзалт хийсэн. Дээрх уулзалтад холбогдох яам, агентлагуудын эрх бүхий албан тушаалтнууд оролцож, хяналтын бүлгийн төлөөлөгчдөд зориулж мэдээлэл хийн, биечлэн танилцуулга хийсэн. Дээрх уулзалтын үр дүнд 2014 оны 6 дугаар сарын 24-27-ны өдрүүдэд Францын Парис хотноо зохиогдсон ФАТФ-ын чуулга уулзалтын үеэр ФАТФ-ын хяналтын хүрээнд манай улс ФАТФ-аас зөвлөсөн ажлуудыг бүрэн гүйцэд хийсэнд тооцогдож, ФАТФ олон нийтэд хандаж гаргадаг өөрийн хар, саарал жагсаалтаас Монгол Улсыг бүрмөсөн гаргалаа. Эдгээр хууль тогтоомжийг боловсруулахад Монголбанк, Санхүүгийн мэдээллийн алба голлож оролцсон бөгөөд эрх зүйн бичиг баримтууд батлагдсанаар Монгол Улсаас ФАТФ-тай хийхээр тохирсон ажлууд бүрэн хийгдсэнд тооцогдсон болно.

---ooOoo---

**ТӨРӨӨС МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ТАЛААР
2014 ОНД БАРИМТЛАХ ҮНДСЭН ЧИГЛЭЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ
(2014 оны жилийн эцсийн байдлаар)**

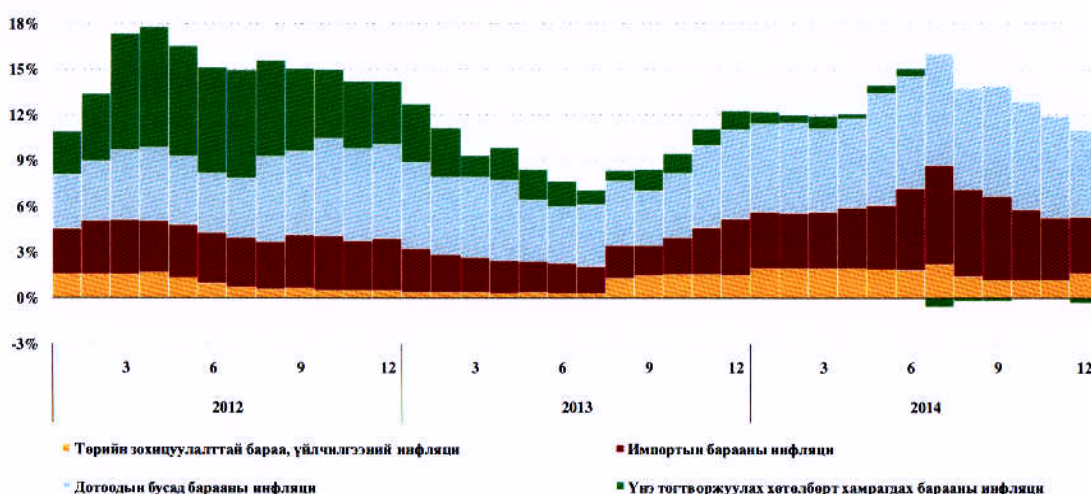
1. МӨНГӨНИЙ БОДЛОГЫН ЗОРИЛТЫН ХҮРЭЭНД:

1.1. Хэрэглээний үнийн индексээр хэмжигдэх инфляцийг 2014 оны эцэст 8 хувь, 2015-2016 онд 7 хувиас хэтрүүлэхгүй түвшинд байлгана. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн дагуу инфляцийг хязгаарлах, мөнгө, төсвийн бодлогын харилцан уялдааг хангах чиглэлээр Засгийн газартай хамтран ажиллана. Эдгээрийн үр дүнд дунд болон урт хугацаанд макро эдийн засаг тогтвортой байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Жилийн инфляци улсын хэмжээнд 2012 оны эцэст 14.0% байсан бол 2013 онд 11.9%, 2014 онд 11.0% болж буурав. Улаанбаатар хотын хэмжээнд жилийн инфляци 2014 оны эцэст 10.7%-тай гарлаа. Энэ нь 2013 оныхоос 0.5 нэгж хувиар, 2012 оныхоос 3.5 нэгж хувиар тус тус буурсан үзүүлэлт болов. Харин үнийн өндөр хэлбэлзэлтэй бараа, бүтээгдэхүүнийг хасч тооцсон суурь инфляци 12.6% байв. Төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлээс шалтгаалж төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш суларсан нь суурь инфляци өндөр байхад нөлөөлсөн.

“Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийн үр дүнд 2013 оноос эхлэн инфляцийн бүтцэд эерэг өөрчлөлт гарч, нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт эрс бууран, нам, тогтвортой түвшинд байна. Тухайлбал, 2010-2012 онд нийт инфляцийн 33.4% (1/3)-ийг нийлүүлэлтийн гаралтай инфляци бүрдүүлдэг байсан бол 2013 онд 18.0% (1/6), 2014 онд 4.5% (1/20) болж огцом буурлаа.

Зураг 9: Инфляцийн бүтэц дэх эерэг өөрчлөлт

Эх сурвалж: УСХ

Жилийн инфляци 2014 оны эцэст зорилтот 8%-ийн түвшнээс 3 нэгж хувиар өндөр гарахад төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны “хямрал”-ын улмаас төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш суларсан бөгөөд түүний нөлөөгөөр импортын барааны өртөг, импортын орц бүхий дотоодын бусад барааны үнэ өссөн болон төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээний үнэ нэмэгдсэн нь шууд нөлөөлөв. Гэхдээ “Гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах дунд хугацааны хөтөлбөр” хэрэгжүүлсний үр дүнд нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамтыг эрс бууруулснаар 2013-2014 онд жилийн инфляци 25-30% болж өсч болзошгүй байсан эрсдлээс сэргийлсэн юм.

Ингэснээр 2015 он, цаашлаад инфляцийн зорилтыг хангах боломж нөхцөл бүрдэж байна. Нөгөө талаар мөнгөний бодлогын төлвийг эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих чиглэлд өөрчилснөөр импортын бараа, импортын орц бүхий дотоодын бусад барааны үнийн өсөлт болон суурь инфляци эрчимжих хандлага 2014 оны 8 дугаар сараас эхлэн саарч, улмаар тасралтгүй буурах хандлагатай болсон юм. Ийнхүү нэг талаас нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн дарамт эрс буурч, нам бөгөөд тогтвортой түвшинд байгаа бол, нөгөө талаас төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийн үед эдийн засгийг зөөлөн газардуулах бодлогыг 2013-2014 онуудад хэрэгжүүлсний үр дүнд төгрөгийн гадаад валютын харьцах ханш сулрах суурь дарамт үлэмж хэмжээгээр буураад байна. Ингэснээр валютын зах тогтворжин, инфляци дахь ханшийн өөрчлөлтийн шууд буюу шууд бус нөлөөлөл нь 2014 оны сүүлийн хагасаас эхлэн буурч байгаа бөгөөд 2015 онд жилийн инфляци зорилтот түвшинд хүрч буурахаар хүлээгдэж байна.

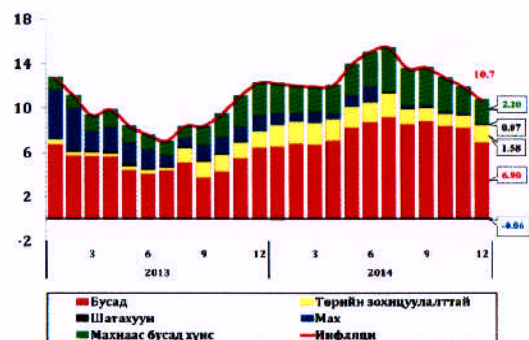
Хүнсний бараа, бүтээгдэхүүний инфляци 2012 онд 19.9% байсан бол 2013 онд 14.0%, 2014 онд 6.9% болж буурсан. Үүний дотор махны үнийн өсөлт 2012 онд 43.7% байсан бол 2013 онд 10.5%, 2014 онд -0.5% болж огцом буурчээ. Харин төлбөрийн тэнцлийн 2013 оны хямралаас шалтгаалсан төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн сулралт, Хөгжлийн банкнаас хийсэн төсөвтэй адилтгах зарцуулалт, төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлтийн нөлөөгөөр бусад бараа, бүтээгдэхүүний үнийн жилийн өсөлт 2012 оны төгсгөлд 13.7%, 2013 оны эцэст 11.7% хувь байсан бол 2014 оны 7 дугаар сард 17.4% болж хамгийн өндөр түвшиндээ хүрсэн хэдий ч, 2014 оны эцэст 12.5% болж эргээд буурсан үзүүлэлттэй гарлаа. Энэ нь макро тогтвортой байдлыг хангах, инфляцийг эрчимжүүлэхгүй байлгах, эдийн засгийн гадаад тэнцвэрийг дэмжих зорилгоор 2014 оны 7 дугаар сараас эхлэн мөнгөний бодлогын төлвийг алгуур чангаруулсны үр дүнд бий болсон зэрэг өөрчлөлт юм.

Зураг 10: Жилийн, сарын болон суурь инфляци

Эх сурвалжууд: УСХ

Зураг 11: Улаанбаатар хотын жилийн инфляци

2014 оны 12 дугаар сарын Улаанбаатар хотын жилийн инфляци (10.7%)-ийг бүтцээр нь задлан үзвэл мах, махан бүтээгдэхүүн -0.06, махнаас бусад хүнсний бүтээгдэхүүн 2.20, төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээ 1.58, шатахуун 0.07, бусад бараа, үйлчилгээ 6.90 нэгж хувийг тус тус бүрдүүлж байна. Төрийн зохицуулалттай бараа, үйлчилгээний үнийн өөрчлөлтийн жилийн инфляцид эзлэх хувь өмнөх сараас 0.43 нэгж хувиар нэмэгдсэн байна. Тухайлбал, төрийн өмчийн их, дээд сургуулийн сургалтын төлбөр 7.6%-иар өссөн нь 0.3 нэгж хувийн, орон сууцны усан хангамжийн үнэ 23.0%-иар өссөн нь 0.4 нэгж хувийн, цахилгааны үнэ дунджаар 5.8%-иар өссөн нь 0.1 нэгж хувийн, авто замын зорчигч тээврийн үйлчилгээний үнэ дунджаар 17.7%-иар өссөн нь 0.5 нэгж хувийн буюу нийтдээ 1.4 нэгж хувийн инфляцийг бий болгожээ. Мах, махнаас бусад хүнс, бусад барааны үнийн жилийн инфляцид эзлэх хувь хэмжээ өмнөх сараас харгалзан 0.24, 0.12 болон 1.29 нэгж хувиар тус тус буурчээ. Харин шатахууны үнэ тогтвортой байж, түүний жилийн инфляцид эзлэх хувь хэмжээ өмнөх сараас өөрчлөгдөөгүй байна.

Монголбанк Засгийн газартай хамтран нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцийн нөлөөллийг хязгаарлах бодлогыг 2012 оны 11 дүгээр сараас эхлэн хэрэгжүүлсэн бөгөөд дунд хугацааны хөтөлбөрүүдийг анх төлөвлөсний дагуу зах зээлийн зарчимд суурилсан тогтвортой механизмд шилжүүлэх, улмаар Монголбанк хөтөлбөрөөс 2015 онд гарах зарчмыг баримтлан ажиллав.

Монголбанкны Мөнгөний бодлогын зөвлөл 2014 оны 2-р сарын 7-11-ний өдрүүдэд хуралдаж, Бодлогын хүүг 10.5%-д хэвээр үлдээх, олон улсын зах зээл дээрээс 3 болон түүнээс дээш жилийн хугацаатай бонд болон зээл хэлбэрээр банкны татсан гадаад валютын эх үүсвэрийг заавал байлгах нөөцийн шаардлагаас чөлөөлөх шийдвэрийг гаргасан. Бодлогын энэхүү арга хэмжээ нь нэг талаас эдийн засгийн бодит секторын идэвхжлийг дэмжих, нөгөө талаас гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, гадаад цэвэр актив огцом буурсан, төлбөрийн тэнцлийн дарамттай байсан орчинд гадаад валютын урт хугацаатай эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх зорилготой байв.

Суурь инфляцийн түвшин 2013 оны 11 дүгээр сараас эхлэн нэмэгдэж, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, гадаад цэвэр актив буурах хандлага үргэлжилж, төсөвтэй адилтгах хөрөнгө оруулалтын зарцуулалтууд буурахгүй байсан тул Монголбанкны Мөнгөний бодлогын зөвлөл 2014 оны 7-р сарын 30-ны ээлжит хуралдаанаар мөнгөний бодлогын хүүг 1.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн, 12.0 хувь болгох шийдвэр гаргасан. Энэхүү арга хэмжээ нь төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийг зөөлрүүлэх, инфляцийг эрчимжүүлэхгүй байлгах, дунд болон урт хугацаанд санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, макро эдийн засгийн тогтвортой байдалд учирч болзошгүй эрсдэлээс сэргийлэх зорилготой байлаа. Үүний нөлөөгөөр нийт эрэлт, урсгал тэнцлийн алдагдал буурч, жилийн инфляци 2014 оны 8 дугаар сараас эхлэн тасралтгүй буурах хандлагатай болсон.

Монголбанк Засгийн газартай хамтран ажиллах хүрээнд Засгийн газрын үнэт цаасыг анхдагч болон хоёрдогч зах зээлд арилжаалах нөхцөлийг бүрдүүлж, арилжааг тогтмол зохион байгуулав. Ингэснээр урт хугацааны зорилтот төсөл, хөтөлбөрийг эрсдийн боломжит түвшинд, хамгийн бага зардалтайгаар санхүүжүүлэх, Засгийн газрын үнэт цаасны зах зээл, улмаар хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх, Засгийн газрын үнэт цаасны буюу төгрөгийн өгөөжийн муруйг бий болгох, төсөв, мөнгөний бодлогын харилцан уялдааг хангах зэрэг ач холбогдолтой байв. Түүнчлэн, гадаад валютын орох урсгал, төлбөрийн тэнцлийг сайжруулах, дотоодын аж ахуйн нэгжид учирч байгаа эрсдэл, ачааллыг бууруулах, санхүү, эдийн засгийн эрсдлээс сэргийлэхэд чиглэсэн УИХ-ын тогтоол, шийдвэр гаргуулах, баримт материалын төсөл, санал боловсруулах чиглэлээр Засгийн газар, Ажлын хэсэгтэй нягт хамтран ажиллалаа.

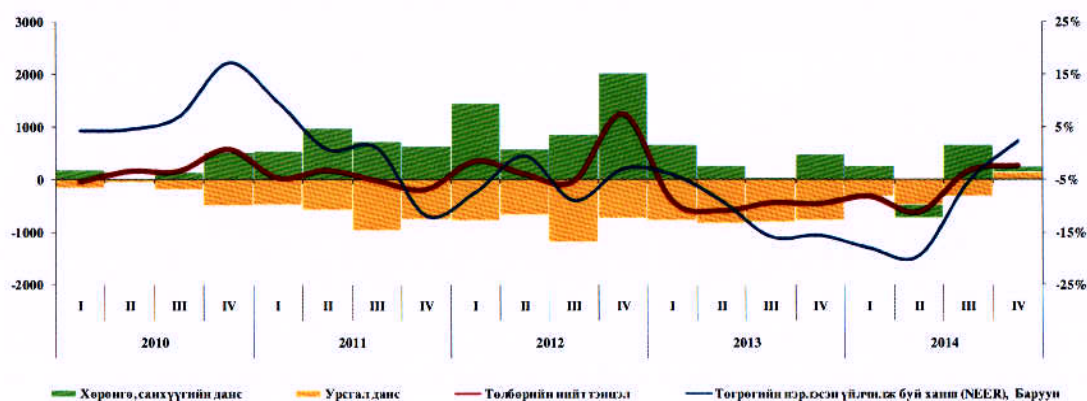
Мөнгөний болон төсвийн бодлогын харилцан уялдааг сайжруулах, санхүүгийн зах зээлийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор Сангийн сайд, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2008 оны 3 дугаар сарын 27-ны өдрийн 129/133 дугаар хамтарсан тушаалаар “*Сангийн яам, Монголбанкны хооронд мэдээлэл солилцох журам*”-ыг баталсан байдаг. Уг журамд Сангийн яам төсвийн гол үзүүлэлтүүдийн төсөөлөл болон Төрийн сангийн нэгдсэн данс (ТСНД)-ны орлого, зарлагын гүйлгээний таамаглал, бодит гүйцэтгэлийг 7 хоног, сар, улирлын давтамжтайгаар Монголбанкинд хүргүүлж байхаар заасан. Түүнчлэн Санхүүгийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн 2014 оны 3-р сарын 28-ны өдрийн хуралдаанаар дээрх журмын хэрэгжилтийг Монгол Улсын Хөгжлийн банк (МУХБ)-ийг хамруулан сайжруулах, Эдийн засгийн хөгжлийн яам /хуучин нэрээр/, МУХБ нь холбогдох мэдээллийг Сангийн яаманд хүргүүлж, нэгдсэн мэдээллийг Сангийн яамнаас Монголбанкинд хүргүүлж байхаар шийдвэрлэсэн. Энэ нь мөнгөний бодлогын шийдвэрт улсын төсөв, МУХБ-ны мэдээллийг цаг алдалгүй авч ашиглах, мэдээллийн хоцрогдол, тодорхой бус байдлыг бууруулах боломжийг олгох юм.

1.2.Төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцэж, уян хатан тогтох, төгрөгийн тогтвортой байдал болон үндэсний эдийн засгийн тэнцвэртэй хөгжлийг дэмжих зарчим баримтална.

Монголбанк төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш нь макро эдийн засгийн суурь нөхцөлтэй нийцтэйгээр уян хатан тогтож байх зарчмыг үргэлжлүүлэн баримталж байна.

Монгол Улсын төлбөрийн тэнцлийн урсгал данс 2011-2013 онуудад дунджаар ДНБ-ий 27 гаруй хувьтай тэнцэх хэмжээний буюу үлэмж хэмжээний алдагдалтай байсан бөгөөд уг алдагдлыг 2011-2012 онд хөрөнгө, санхүүгийн дансны ашгаар нөхөж ирсэн. Гэвч хөрөнгө, санхүүгийн дансны ашиг 2013 онд 3.5 тэрбум ам.доллараар буюу 71%-иар, 2014 онд 667 сая ам.доллараар буюу 46%-иар буурснаар төлбөрийн нийт тэнцэл 2013 онд -1.9 тэрбум ам.долларын, 2014 онд -0.5 тэрбум ам.долларын алдагдалтай гарсан. Ийнхүү 2013-2014 онд төлбөрийн нийт тэнцэл -2.4 тэрбум ам.долларын алдагдалтай гарсан нь төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийг сулруулах чиглэлд нөлөөлөв.

Зураг 12: Төлбөрийн тэнцэл (сая ам.доллар) ба төгрөгийн нэрлэсэн үйлчилж буй ханш (NEER)-ийн өөрчлөлт (%)*

*Өсөлт нь NEER хани чангарахыг, бууралт нь NEER хани сулрахыг тус тус илэрхийлнэ. Эх сурвалж: Монголбанк.

Төлбөрийн тэнцлийн алдагдал өндөр байсан 2013 онд төгрөгийн нэрлэсэн (NEER) болон бодит үйлчилж буй ханш (REER) гадаад худалдааны эргэлтээр жигнэж тооцвол харгалзан 15.5%, 8.2%-иар суларсан бол төлбөрийн тэнцлийн алдагдал буурсан 2014 онд харгалзан 2.3%, 11.0%-иар чангарсан үзүүлэлттэй гарсан. Үүнд ОХУ-ын рублийн ханш ам.долларын эсрэг огцом суларсан нь шууд нөлөөлөв. Харин гадаад худалдааны төлбөр тооцоонд хэрэглэгдэж буй валютаар жигнэж тооцвол NEER болон REER ханшийн индексүүд 2013 онд харгалзан 16.3%, 6.8%-иар суларч байсан бол 2014 онд харгалзан 10.3%, 3.3%-иар суларсан үзүүлэлттэй байна. Ийнхүү төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханш сулрах дарамт нь 2014 оныг 2013 онтой харьцуулахад багассан нь нэг талаас эдийн засгийг зөөлөн газардуулах бодлогын үр дүнд гадаад худалдаа тэнцвэржиж, урсгал дансны алдагдал огцом буурсантай, нөгөө талаас Монголбанкны валютын зах дахь тогтмол оролцоотой холбоотой юм.

2014 оны 3 дугаар улирлаас эхлэн ханш огцом сулрах дарамт буурч, валютын зах тогтворжих хандлагатай болсон нь урсгал дансны алдагдал буурч, төлбөрийн нийт тэнцэл сайжирч эхэлсэнтэй холбоотой бөгөөд үүнд мөнгөний бодлогын төлвийг 2014 оны 7 дугаар сард чангаруулах чиглэлд өөрчилсөн нь эергээр нөлөөллөө. Улмаар 2014 оны сүүлч, 2015 оноос эхлэн төгрөгийн гадаад валюттай харьцах ханшийн инфляци дахь сөрөг нөлөөлөл буурч эхэлсэн бөгөөд ингэснээр төгрөгийн тогтвортой байдал буюу төгрөгөөр илэрхийлэгдсэн бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлт цаашид бага байх нөхцөл бүрдэж байна.

Ханшид огцом хэлбэлзэл үүссэн нөхцөлд түүнийг зөөлрүүлэх зорилгоор Монголбанк шаардлагатай гэж үзсэн нөхцөлд валютын захад тогтмол оролцоотой ажиллалаа. Валютын эрэлт, нийлүүлэлтийн богино хугацааны зөрүүг багасгах, ханшийн огцом хэлбэлзлийг зөөлрүүлэх, захад оролцогчдын хүлээлтийг тогтворжуулах зорилгоор Монголбанк 2014 онд 102 удаагийн валютын дуудлага худалдааг зохион байгуулж 1,260 сая ам.доллар, 582 сая ам.доллартай тэнцэх юанийг валютын захад нийлүүлсэн байна. Монголбанкны валютын зах дахь оролцооны үр дүнд оны эхнээс 2014 оныг дуустал хугацаанд төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш нэг өдөрт хамгийн ихдээ 1.97%-иар чангарч, 1.66%-иар суларч, нэг өдөрт ногдох дундаж хэлбэлзэл нь 0.17% байна. Мөн хугацаанд ханшийн өдрийн хэлбэлзэл нийт өдрийн 85%-д нь 0.4% дотор, үлдсэн 15%-д нь хамгийн ихдээ 1.97%-иар хэлбэлзжээ. Ханшийн нэг өдөрт ногдох дундаж хэлбэлзэл 0.17% байгаа нь 2013 онтой харьцуулбал 0.08 нэгж хувиар буурсан үзүүлэлт болж байна.

Төгрөгийн ханш ийнхүү эдийн засгийн суурь нөхцөл байдалтай нийцтэйгээр уян хатан тогтож байгаа нь богино хугацаанд буюу 2013 оны 2 дугаар хагас, 2014 оны 1 дүгээр хагаст тодорхой зардлыг дагуулж, импортын өртгийг нэмэгдүүлсэн хэдий ч, төгрөгийн тогтвортой байдал буюу үнийн тогтвортой байдал (инфляци нам, тогтвортой түвшинд байх)-ыг хангах Монголбанкны үндсэн зорилттой нийцтэй байв. Улмаар энэ нь дунд болон урт хугацаанд дотоодын үйлдвэрлэл, экспортыг урамшуулах, ажлыг байрыг хадгалах, үр ашиггүй буюу тэвчиж болох импорт, хэрэглээг бууруулах, гадаад худалдааг тэнцвэржүүлэх, урсгал дансны алдагдлыг бууруулж, улмаар түүнийг ашигтай гарах нөхцөлийг бүрдүүлэх, төлбөрийн тэнцлийн тогтвортой байдлыг хангах, эдийн засгийн өрсөлдөх чадвар, тэнцвэртэй өсөлтийг дэмжих боломжийг бүрдүүлж байна.

1.3. Гадаад валютын ханшийн эрсдлийг бууруулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Төгрөгийн орлоготой зээлдэгчдийг валютын ханшийн эрсдлээс хамгаалах нөхцөлийг бүрдүүлнэ: Монголбанкнаас валютын зээлийн эрсдлийг бууруулах макро зохистой арга хэрэгслийн судалгааг гүйцэтгэсний үндсэн дээр Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн А-122 дугаар тушаалаар “*Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам*”-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, ханшийн эрсдлээс хамгаалагдаагүй этгээдийн гадаад валютын зээлийн эрсдлийн жинг нэмэгдүүлж, 2015 оны эхнээс мөрдүүлэхээр боллоо. Мөн уг тушаалын хавсралтаар валютын зээл хүссэн иргэд, аж ахуйн нэгжүүдэд ханшийн эрсдлийг санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл ашиглан хаах зөвлөмж хүргүүлснээс гадна валютын зээл хүссэн иргэд, аж ахуй нэгжүүдэд зориулан валютын зээлийн эрсдлийн талаар ойлголт олгох гарын авлагыг боловсруулан олон нийтэд банкуудаар дамжуулан хүргүүлэв. Ханшийн эрсдлээс хамгаалагдаагүй харилцагчид нь ханшийн хэлбэлзлээс шалтгаалан алдагдалд орох эрсдэлтэй төдийгүй чанаргүй зээлийн хэмжээг нэмэгдүүлэх, нийт санхүүгийн тогтвортой байдлыг алдагдуулах эрсдэлтэй. Иймд ханшийн эрсдлийг бууруулахад санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг өргөнөөр ашиглах шаардлага зайлшгүй тулгарч байна.

Банкуудтай ханшийн эрсдлээс хамгаалах урт хугацаат своп хэлцэл байгуулж байна: Гадаад валютын орох урсгалыг нэмэгдүүлэх, валютын зээлийн өсөлтийг бууруулах, ханшийн эрсдлээс хамгаалах тогтолцоог бий болгох зорилтын хүрээнд “*Урт хугацаат своп хэлцэл*”-ийг шинээр нэвтрүүлээд байна. Энэхүү хэрэгслийг нэвтрүүлснээр урт хугацаат гадаад эх үүсвэрийн ханшийн эрсдлээс банкууд Монголбанктай своп хэлцэл байгуулах замаар эрсдлийг бууруулах, харилцагчиддаа валютаар бус төгрөгөөр зээл олгох боломжтой болсон нь системийн хэмжээнд ханшийн эрсдлийг бууруулах ач холбогдолтой юм. Монголбанк 2014 оны эцсийн байдлаар нийт 436.3 сая ам.долларын урт хугацаат своп хэлцлийг банкуудтай байгуулаад байна.

Валютын дуудлага худалдаагаар санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдийг идэвхтэй ашиглаж байна: Монголбанкнаас санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хэрэглээг дэмжих зорилгоор банкуудтай своп хэлцлийг тогтмол хийж байна. Монголбанк 2014 оны эцсийн байдлаар банкуудтай оны эхнээс өссөн дүнгээр нийт 3.3 тэрбум ам.доллартай тэнцэх хэмжээний төгрөгийн своп, 3.2 тэрбум ам.доллартай тэнцэх хэмжээний ам.долларын своп, 180.5 сая юанийн своп хэлцлийг байгуулсан.

Шатахууны жижиглэнгийн худалдааны үнийг тогтворжуулах SIFS дэд хөтөлбөрийн хүрээнд форвард хэлцэл байгуулж байна: Шатахууны жижиглэнгийн худалдааны үнийг тогтворжуулах дэд хөтөлбөрийн хүрээнд ханшийн эрсдлээс хамгаалах зорилгоор банкуудтай форвард хэлцлийг байгуулж ажиллалаа. 2014 оны эцсийн байдлаар 903.4 сая ам.долларын форвард хэлцлийн төлбөр тооцоог хийсэн. Энэ нь валютын ханшийн өөрчлөлтөөс шалтгаалан дотоодын зах зээлд шатахууны жижиглэнгийн худалдааны үнэ өсөх эрсдлийг бууруулж, үнэ тогтвортой байхад эергээр нөлөөлсөн.

2. БАНКНЫ САЛБАРЫН ТОГТВОРТОЙ БАЙДЛЫГ БЭХЖҮҮЛЭХ ХҮРЭЭНД:

2.1. Банкуудын төлбөрийн чадварыг хадгалж, системийн шинжтэй эрсдлээс хамгаалах чадавхийг нэмэгдүүлнэ.

Монголбанкнаас 2014 оны эцсийн байдлаар нийт 13 банкинд иж бүрэн, 1 банкинд газар дээрх хэсэгчилсэн шалгалтыг Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль, Банкны тухай хууль болон бусад хууль тогтоомж, Монголбанкнаас баталсан журам, заавруудын хүрээнд хийж, илэрсэн зөрчилд улсын байцаагчийн акт тогтоох, шийтгэвэр ногдуулах зэрэг арга хэмжээг авч ажиллав. Шалгалтын мөрөөр гарсан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалын биелэлтэд тогтмол хяналт тавьж байна.

Банкны тухай хууль, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2010 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн 460 дугаар тушаалаар батлагдсан “Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”, Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын 2010 оны 8 дугаар сарын 11-ний өдрийн 475/182 дугаар тушаалаар баталсан “Активыг ангилах, активын эрсдлийн сан байгуулж, зарцуулах журам” болон холбогдох бусад хууль, тогтоомжуудын хүрээнд банкуудын үйл ажиллагаанд зайнаас тогтмол хяналт тавин ажиллаж байна.

2014 оны эцсийн байдлаар банкны салбарын I зэрэглэлийн өөрийн хөрөнгө, эрсдлээр жигнэсэн активын харьцаа 12.5%, өөрийн хөрөнгө, эрсдлээр жигнэсэн активын харьцаа 17.7% байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон шалгуур үзүүлэлтүүдээс харгалзан 3.5 ба 5.7 нэгж хувиар тус тус өндөр байна. Үүнээс гадна банкны системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын зохистой харьцаа Монголбанкнаас тогтоосон шалгуур үзүүлэлтийг бүрэн хангаж байна. 2014 оны эцэст тус харьцаа 41.2%-д хүрч өмнөх улирлаас 5.1 нэгж хувиар нэмэгдсэн нь банкны системийн төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар сайн байгааг харуулж байна.

2014 оны эцэст банкны салбарын чанаргүй зээлийн хэмжээ 625.7 тэрбум төгрөг байгаа нь нийт зээлийн 5.0%-ийг эзэлж байв. Үүнээс татан буугдсан банкуудыг хасвал чанаргүй зээл 385.5 тэрбум төгрөг байгаа бөгөөд энэ нь нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 3.1%-тай тэнцүү буюу тогтвортой түвшинд байна. Төлбөрийн тэнцлийн хүндрэлийн үед санхүүгийн салбарыг болзошгүй эрсдлээс сэргийлэх чиглэлд хэрэгжүүлсэн мөчлөг сөрсөн бодлогууд болон дотоод актив чанаргүйдэх эрсдлийг бууруулах арга хэмжээний үр дүнд санхүүгийн салбарт системийн шинжтэй эрсдэл бий болохоос урьдчилан сэргийллээ.

Зураг 13: Банкуудын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ

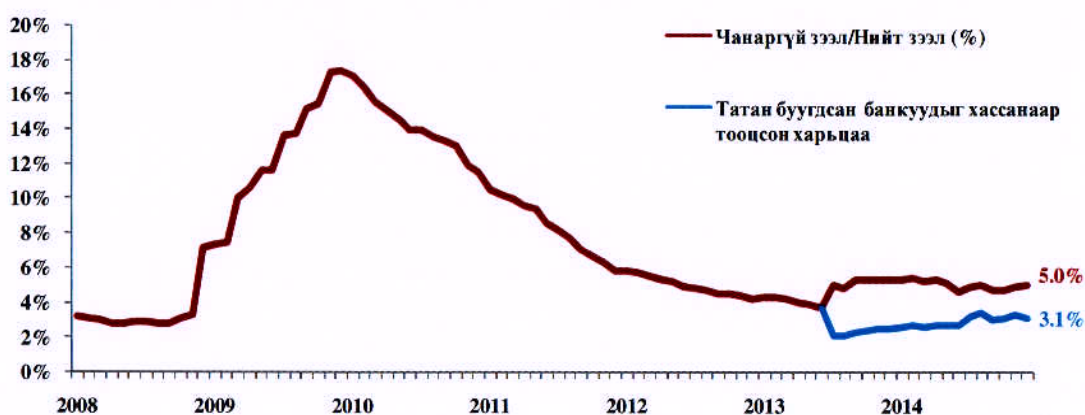

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 14: Банкуудын төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар

Зураг 15: Банкны салбарын чанаргүй зээл ба нийт зээлийн харьцаа

Эх сурвалж: Монголбанк

Банк нь гадаад валютын нээлттэй позици, өөрийн хөрөнгийн харьцааг нэг валютын хувьд +/-15 хувийн дотор, нийт нээлттэй позицийн хувьд +/-40 хувийн дотор барьж байх шаардлагатай байдаг. 2014 оны эцсийн байдлаар банкны салбарын гадаад валютын зохистой харьцааны үзүүлэлт хамгийн өндөр нэгж валютын хувьд -8.9 хувь, нийт валютын хувьд -9.6 хувьтай байгаа нь Монголбанкнаас тогтоосон зохистой харьцааны үзүүлэлтийг хангаж байв.

Банкууд Монголбанкнаас тогтоосон зохистой харьцааны үзүүлэлтийг цаашид хэрхэн хангах, банкны үйл ажиллагаанаас болон нийт банкны систем, эдийн засгийн нөхцөл байдлаас үүсч болзошгүй эрсдлийг урьдчилан таамаглах зорилгоор Монголбанкнаас банкуудаар мэдрэмтгий байдлын шинжилгээ (stress test)-г хийлгэж хэвшүүлэхээр ажиллаж байгаа билээ. Энэ хүрээнд банкны системийн эрсдэл даах чадварыг тодорхойлох үүднээс 2014 оны I, III дугаар улиралд зээлийн эрсдэл, том зээлдэгч, ханшийн эрсдэл, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадвар гэсэн 4 чиглэлд мэдрэмтгий байдлын шинжилгээг хийж, гарсан үр дүнг цаашид баримтлах бодлогод тусган ажиллаж байна. Түүнчлэн зээлийн эрсдлийн, гадаад валютын ханшийн, төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварын мэдрэмтгий байдлын шинжилгээний загварыг олон улсын зөвлөлттэй хамтран боловсруулж, системийн бүх банкуудаар гүйцэтгүүлж, үр дүнг танилцуулсан бөгөөд цаашид шинжилгээний загварыг улам боловсронгуй болгохоор банкуудтай хамтран ажиллаж байна.

Монголбанкны хяналт шалгалтын үйл ажиллагаатай холбоотой эрх зүйн актыг боловсронгуй болгох зорилгоор тэдгээрийн хоорондын уялдаа, хэрэгжилтэд учирсан хүндрэлийг тодорхойлж, шаардлагатай тохиолдолд өөрчилж шинэчлэх ажлын хүрээнд Монголын банкуудын холбоо, банкууд болон бусад холбогдох байгууллагаас ирүүлж буй банкны үйл ажиллагаатай холбоотой хууль, журмын саналыг нэгтгэн судлав. Мөн *“Банкны зөвшөөрлийн журам”* болон *“Банкны нэгжийн журам”*-д оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг боловсруулсан бөгөөд шинэчлэн батлуулахаар ажиллаж байна. Банкнийг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх зорилгоор үйл ажиллагаа явуулах хэлбэрээр нь ангилж, *“Төрөлжсөн үйл ажиллагаатай банкны журам”*-ын төслийг боловсруулан, холбогдох газруудаас санал авч, журмын төслийг шинэчлэн боловсруулж байна.

Монголын банкны салбарт үүсч болзошгүй эрсдлүүд, ялангуяа ханшийн болон зээлийн эрсдлээс сэргийлэх, нөлөөллийг бууруулах макро зохистой бодлогын боломжит хэрэгслүүдийн талаарх судалгааг хийсэн бөгөөд судалгаанаас гарсан үр дүнд үндэслэн *“Банкны үйл ажиллагааны зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг тогтоох, түүнд хяналт тавих журам”*-д активын эрсдлийн жин болон өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээтэй холбоотой нэмэлт өөрчлөлт оруулах саналыг боловсруулан Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 7 дугаар сарын 30-ны өдрийн А-122 дугаар тушаалаар баталж, 2015 оноос эхлэн мөрдүүлэхээр тогтов. Түүнчлэн Монголбанкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайдын хамтарсан 2014 оны 8 дугаар сарын 26-ны өдрийн А-136/184 дүгээр тушаалаар *“Активыг ангилах, активын эрсдлийн сан байгуулах, зарцуулах журам”*-д нэмэлт өөрчлөлт оруулж, хэвийн зээлд 1 хувийн эрсдлийн сан байгуулах зохицуулалтыг шинээр бий болголоо.

2.2. Олон улсад мөрддөг зарчим, зохицуулалтын арга хэрэгслийг банкны салбарын үйл ажиллагаатай уялдуулан, эрсдлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтыг сайжруулна.

Олон улсын жишгээр хяналт шалгалтын аргачлалыг гүйцэтгэлд суурилсан хэлбэрээс эрсдлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтын аргачлалд шилжих хандлагатай байгаа тул банкуудын ирээдүйд хүлээж болзошгүй эрсдлийг урьтаж илрүүлэх, оновчтой тооцоолох, хяналт шалгалтын нөөц, чадавхийг эрсдэл өндөртэй байгаа үйл ажиллагааны чиглэлд түлхүү хуваарилах, улмаар системийн эрсдэл үүсэх сөрөг үр дагаврын далайцыг бууруулах зохицуулалтын дэвшилтэт аргачлалыг нэвтрүүлэхэд Монголбанкны зүгээс онцгой анхааран ажиллаж байна. Тус ажлын хүрээнд шинэ аргачлалыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай журам, гарын авлага боловсруулахаар тус асуудлаар мэргэшсэн олон улсын зөвлөхтэй хамтран ажиллаж, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын журмын төслийг урьдчилсан байдлаар боловсруулаад байна. Түүнчлэн одоо ашиглаж буй *“Хянан шалгагчийн гарын авлага”*-ыг эрсдлийн үнэлгээнд суурилсан хяналт шалгалтын зарчимтай нийцүүлэх судалгааны ажил хийж байна.

“Банкны хяналт шалгалтын дунд хугацаанд хэрэгжүүлэх стратеги”-ийн төслийг боловсруулж, ойрын 5 жилд банкны хяналт шалгалтын хүрээнд хийгдэх онцлох арга хэмжээнүүдийг шат дараатайгаар авч хэрэгжүүлэхээр дунд хугацааны төлөвлөгөөнд тусгасантай холбогдуулан Базелийн цуврал стандартуудыг хэрэгжүүлэх ажлыг судалж байна. Энэхүү цуврал стандартыг нэвтрүүлснээр нийт банкны салбарын эрсдэл даах чадварыг сайжруулж, хяналт шалгалтын олон улсад мөрдөгдөх стандартад нийцсэн хяналт, зохицуулалтын аргачлалыг ашиглах боломж бүрдэнэ. Түүнчлэн банкуудад мөрдөгдөж буй Нягтлан бодох бүртгэлийн багц материалыг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартад нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулж дууссан бөгөөд Сангийн яамтай хамтран батлуулахаар хүргүүлээд байна. Мөн багц материалыг хэрэгжүүлэхтэй

холбоотойгоор тайлан нэгтгэлийн ФИНА системийг нэвтрүүлж, бүх банкуудын тайланг хүлээн авч туршиж байна.

Банкны үйл ажиллагаанд сайн засаглалын зарчмуудыг нэвтрүүлэх, нийт хувьцаа эзэмшигчдийн эрх ашгийг хамгаалах, хараат бус төлөөлөн удирдах зөвлөлийг төлөвшүүлэх зорилгоор *“Банкны зохистой засаглалын зарчмыг хэрэгжүүлэх журам”*-ыг Компанийн засаглалын хөгжлийн төв болон Азийн хөгжлийн банктай хамтран олон улсын стандартын үндсэн зарчмууд, *“Монголын Компанийн засаглалын VII чуулган”*-ын үеэр зохион байгуулагдсан *“Банкны зохистой засаглалын зарчим”* хэлэлцүүлэгт оролцогчдоос гаргасан санал, зөвлөмжид нийцүүлэн боловсруулж, Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдрийн А-151 дүгээр тушаалаар баталсан бөгөөд биелэлтийг хангаж ажиллахыг бүх банкуудад үүрэг болгосон болно. Мөн банкны зохистой засаглалыг сайжруулах, хэрэгжилтийг үнэлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэд хэдэн сургалт зохион байгуулж, журмын төслийн талаар танилцуулга хийгээд байна.

2.3. Банкны эрсдэл, зээлийн хүү буурах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор банкны зээлийн барьцаа хөрөнгийн болон зээл, хүүгийн зардлыг нэмэгдүүлж байгаа бусад хүчин зүйлийн нөлөөллийг бууруулах эрх зүйн орчныг шинэчилнэ.

Банкны салбараас алслагдсан, санхүүгийн мэдээлэл багатай, ялангуяа хөдөө, орон нутгийн иргэд, хуулийн этгээдэд үзүүлэх санхүүгийн үйлчилгээг үр ашигтай болгох, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор *“Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлын журам”*-ыг Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 12 дугаар сарын 13-ны өдрийн А-236 тоот тушаалаар баталсан. Энэхүү журмын дагуу банкуудын хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлыг хангаж, олон нийтэд шаардлагатай мэдээллийг тогтмол түгээж байна.

Уг журмын хэрэгжилт нь нийтэд ижил, тэгш үйлчилж байгаа эсэхийг тодорхойлох, банкны зээлийн үйл ажиллагаанд шударга бус хэлцэл үүсэх боломжийг хязгаарлах ажлуудыг шалгах, хөдөө, орон нутагт олгогдож байгаа зээлийн нөхцөлийг газар дээр нь шалгаж, үнэлгээ, дүгнэлт өгөх зорилгоор орон нутгийн банкуудад хэсэгчилсэн шалгалтыг 2014 оны 5, 6-р саруудад хийсэн. Мөн орон нутаг дахь санхүүгийн хүртээмж ямар түвшинд байгааг судлах зорилгоор 13 аймаг дахь иргэд, аж ахуйн нэгжүүдээс түүвэрлэлт хийн, санхүүгийн хүртээмжийн судалгааг авав. Шалгалт болон түүвэр судалгааны үр дүнг 2014 оны 4-р улиралд нэгтгэн боловсруулж, үнэлгээ дүгнэлт хийгдэж байна.

Банкуудын үйл ажиллагааны зардалд дүн шинжилгээ хийх, хэрэв төр, захиргааны байгууллагаас шалтгаалж банкны үйл ажиллагааны зардал нэмэгдэж байгаа бол тэр чиглэлд холбогдох арга хэмжээг авах, банкуудад зөвлөмж өгөх чиглэлээр Монголбанк ажиллаж байна. Түүнчлэн, банкуудын үйл ажиллагааны зардлыг нэмэгдүүлж байгаа хүчин зүйлсийн талаар Монголын банкуудын холбооноос санал авах, банкнаас өөрөөс нь шалтгаалж бий болдог зардал болон иргэд, харилцагчид дээр ирдэг зардлын бүтцэд дүн шинжилгээ хийсний үндсэн дээр шийдвэрлэх арга хэмжээ авахаар ажиллаж байгаа болно.

Монголбанк Хөдлөх хөрөнгө, эрхийн барьцааны тухай хууль, Үл хөдлөх хөрөнгийн барьцааны тухай хууль, Эрхийн улсын бүртгэлийн багц хуулийн төсөлд УИХ, Хууль зүйн яамтай хамтран ажилласан. Энэ хүрээнд Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийн төслийг боловсруулан, Монголын банкуудын холбоо, банкууд болон холбогдох бусад байгууллагад хүргүүлж саналыг нэгтгэсэн. Мөн эдгээр хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулсантай холбоотойгоор уг төслийн үзэл баримтлалын төслийг 2014 оны 6 дугаар сард Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэн дэмжигдсэн бөгөөд ажлын хэсэг хуулийн төслийг эцэслэн боловсруулж дуусаад байна.

Эд хөрөнгийн эрхийн улсын бүртгэлийн тухай хуулийн төслийг боловсруулан, бүх яамд, байгууллагуудад хүргүүлж, санал авч нэгтгэн 2014 оны 12 дугаар сарын 3-ний өдөр Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэв.

3. САНХҮҮГИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ДЭД БҮТЭЦ, ТҮҮНИЙ ИНСТИТУЦИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ХҮРЭЭНД:

3.1. Монгол Улсын төлбөр тооцооны системийн найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг ханган, төлбөр тооцооны системийн шинэчлэлийг 2014-2016 онд эрчимжүүлнэ.

• **Төлбөр тооцооны системийн найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг хангах:**

Монголбанк их дүнтэй төлбөр тооцооны “Банксүлжээ” систем, бага дүнтэй төлбөрийн систем болон үнэт цаасны төлбөр тооцооны найдвартай, тасралтгүй ажиллагааг ханган ажиллаж байна. “Банксүлжээ” систем 2014 онд нийт 67.1 их наяд төгрөгийн дүнтэй 1.3 сая ширхэг их дүнтэй гүйлгээг, Үндэсний цахим гүйлгээний төв (ҮЦГТ) нийт 1.7 их наяд төгрөгийн дүнтэй 31.8 сая ширхэг картын гүйлгээ, 855.5 тэрбум төгрөгийн дүнтэй 6.5 сая ширхэг бага дүнтэй гүйлгээг тус тус амжилттай дамжуулсан байна. Мөн хугацаанд банк хоорондын их, бага дүнтэй төлбөр тооцооны систем болон картын сүлжээний үйл ажиллагаа тасралтгүй, хэвийн явагдсан.

Банк хоорондын бага дүнтэй гүйлгээг 24/7 хуваариар онлайн горимд дамжуулах ажлын хүрээнд 12 оролцогчийн үйл ажиллагаанд газар дээрх хяналт шалгалтыг хийлээ. Шалгалтаар нийт оролцогчид “Банк хоорондын бага дүнтэй төлбөр тооцооны журам”-ын 4.1.3, 4.1.4, “Банк хоорондын бага дүнтэй гүйлгээний төлбөр тооцоог гүйцэтгэх ажлын гэрээ”-ний 1.2 дахь заалтыг мөрдөж ажиллаагүй, төлбөр тооцоог гар ажиллагаатай хийсэн, шалгалт хийсэн 1 өдрийн саатлын дансанд 354.7 сая төгрөгийн 2688 гүйлгээг саатуулсан болохыг шалгаж тогтоов. Мөн дээрх шалгалтын явцад зөвхөн ажлын өдөр 9-17 цагийн хооронд бага дүнтэй гүйлгээг илгээж, хүлээн авдаг гэх буруу ойлголт бүх шатанд байсан, үүний улмаас бага дүнтэй гүйлгээний талаар буруу мэдээлэл гарч байсныг олж илрүүлээ.

Монголбанкны удирдлагын түвшинд энэхүү шалгалтын тайланг хэлэлцэж, шалгалтын үр дүнд илэрсэн зөрчлийг арилгуулах тухай улсын байцаагчийн мэдэгдлийг албан бичгийн хамт бүх оролцогчдод хүргүүлсэн бөгөөд 2014 оны 5 дугаар сарын 23-ны өдрөөс бүх банкууд 24/7 онлайн горимд шилжин ажиллаж байна. Банк хоорондын гүйлгээ 24/7 онлайн горимд шилжсэнээр шилжүүлэг, банк хоорондын интернет, мобайл зэрэг гүйлгээнүүд онлайнгаар хийгдэж байна.

Олон улсын төлбөр тооцооны банкнаас гаргасан “Санхүүгийн зах зээлийн дэд бүтэц /СЗЗДБ/-д зарчмын дагуу үнэлгээ хийх аргачлал”-аас банкуудын төлбөрийн системд үнэлгээ хийхтэй холбоотой хэсгийг тусад нь боловсруулах, “СЗЗДБ-ийг үнэлэх үнэлгээний аргачлал болон ил тод байдлыг хангах нь” баримт бичгийн орчуулгыг сайжруулах, үүнтэй уялдан заавар боловсруулах ажлыг гүйцэтгэж, ТТҮЗ-ийн ээлжит XIII хуралдаанаар нийт төлбөрийн системийн оролцогчдод танилцуулсан болно.

2014 оны эхнээс Капитал банк, Үндэсний хөрөнгө оруулалтын банк, Эрэл, Чингис хаан банкинд дотоодын Мастер карт төлбөрийн картыг хүлээн авах, Төрийн банкинд картын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлүүдийг тус тус олгов. Улаанбаатар хотын банкны зөвшөөрлийн хугацаа дууссан тул зөвшөөрлийг сунгаж, нэмэлт зөвшөөрөл олгосон.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2013 оны 394 дүгээр тогтоолоор батлагдсан “Хонины ноос, тэмээний ноос бэлтгэж үндэсний үйлдвэрт тушаасан хоршооны гишүүн малчин, мал

бүхий этгээдэд мөнгөн урамшуулал олгох журам”-ын дагуу Монголбанк, банкууд, Үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн яам /хуучин нэрээр/-ны Мал хамгаалах сан хамтран ажилласан. Монголбанк орон нутгийн хэлтэс, салбаруудад энэхүү журмыг хүргүүлж, шаардлагатай мэдээллээр хангасны зэрэгцээ иргэд, зарим банкуудаас ирүүлсэн гомдлын мөрөөр шалгалт хийж, маргаантай асуудлыг шийдвэрлэв.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2012.09.02-ны өдрийн 70 дугаар тогтоолоор батлагдсан *“Хүний хөгжил сангаас хүүхдэд мөнгө олгох журам”*-д заасны дагуу хүүхдийн мөнгө олгох ажил хийгдэж байна. 2014 онд нийт 177.8 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт хийгдэж, давхардсан тоогоор 8.9 сая хүүхдэд хуваарилагдаад байна. Мөн дээрх хугацаанд 62.7 мянган малчны 16.5 тэрбум төгрөгийн ноосны урамшууллыг олгожээ.

Нийслэлийн замын хөдөлгөөний удирдлагын төв, Монгол шуудан ТӨХК, Эрэл банк хамтран зөрчил гаргасан жолоочид ногдуулах торгуулийг бэлэн бусаар төлөх свайп /swipe/ үйлчилгээг нэвтрүүлэхэд төлбөр тооцоог холбогдох хууль, журамтай нийцүүлэх асуудлын хүрээнд Монголбанкнаас уулзалт зохион байгуулсан.

Төлбөрийн картын журмын дагуу, гэнэтийн саатал их байгааг анхааруулсан албан бичгийг холбогдох банкуудад хүргүүлж, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавин ажилласан болно.

- **“Төлбөр тооцооны системийн шинэчлэл”-ийг 2014-2016 онд эрчимжүүлэх:**

Төлбөр тооцооны системийг шинэчлэх зорилгоор Монголбанкнаас 2014-2016 онд Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны санхүүжилтээр хэрэгжүүлэх *“Монгол Улсын төлбөрийн системийн шинэчлэл”* төслийн бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна. Төслийн зээлийн гэрээнд ЭЗХЯ /хуучин нэрээр/ болон АХБ, төслийн гэрээнд Монголбанк болон АХБ тус тус 2014 оны 2 дугаар сард гарын үсэг зурсан. ЭЗХЯ-наас хариуцан Зээлийн гэрээнд бүх яамдаас санал авч, Засгийн газрын 2014.05.21-ний хуралдаанаар хэлэлцүүлж, улмаар уг төсөл дэмжигдсэн болно. Гэвч УИХ-ын нэгдсэн хуралдаанаар Монгол Улсын ЗГ, АХБ хооронд байгуулсан *“Төлбөрийн системийн шинэчлэл төсөл”*-ийн зээлийн хэлэлцээрийг соёрхон батлахыг дэмжээгүй тул УИХ-ын намрын чуулганд дахин өргөн барьж, хэлэлцүүлэх хүсэлтийг 2014 оны 9 дүгээр сарын 16-ны өдрийн А-16/988 албан тоотой ЭЗХЯ-нд хүргүүлсэн болно.

Дотоодын банкуудын **e-commerce** буюу картын интернет гүйлгээг ҮЦГТ-ийн сүлжээгээр дамжуулах туршилтыг банк хооронд амжилттай хийж, уг гүйлгээг ҮЦГТ-ийн сүлжээгээр дамжуулан гүйцэтгэх техникийн боломжийг бүрдүүллээ. Банкуудтай шимтгэлийн нөхцөлүүдийг тохирох, холбогдох журам, гэрээнд өөрчлөлт оруулахаар ажиллаж байна.

2012 оны 12 дугаар сараас эхлэн төлбөрийн картын нэгдсэн сүлжээг ашиглан UPI /Union Pay International/, 2014 оны 1 дүгээр сараас JCB /Japanese Credit Bureau/-с гаргасан олон улсын картыг хүлээн авах боломжтой болсон. Ингэснээр эдгээр картыг ашигладаг гадаадын иргэн, жуулчид Монгол Улсад дотоодын картаар үйлчилдэг худалдааны байгууллага, АТМ төхөөрөмжийг ашиглан гүйлгээ хийх боломжоор хангагдсан болно.

- **Төлбөрийн системийн хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах:**

Монголбанк Монгол Улсын төлбөрийн системийн үйл ажиллагааг бэхжүүлэх зорилгоор техник туслалцаа авах албан хүсэлтийг Дэлхийн банкинд хүргүүлж шийдвэрлүүлсэн. Энэхүү техник туслалцаагаар Монгол Улсын төлбөрийн системийн найдвартай, үр ашигтай ажиллагааг дэмжих үүднээс хууль, эрх зүйн орчныг сайжруулах, төлбөрийн системийн тухай тусгайлсан хуультай болох, урт хугацаанд баримтлан ажиллах төлбөрийн системийн стратегийн баримт бичгийг боловсруулж хэрэгжүүлэх юм.

Төлбөрийн системтэй холбоотой эрх зүйн дараах баримт бичигт шаардлагатай нэмэлт өөрчлөлтийг оруулан, шинэчлэн батлуулж, системийн нийт оролцогчдод мөрдүүлэн ажиллаж байна. Үүнд:

- Монголбанкнаас төлбөрийн системийн талаар баримтлах бодлого;
- Төлбөрийн системийн хяналтын бодлого;
- Банк хоорондын их дүнтэй гүйлгээний төлбөр тооцооны журам, гэрээ;
- Банк хоорондын бага дүнтэй гүйлгээний төлбөр тооцооны журам, гэрээ;
- Төлбөрийн картын журам, гэрээ;
- Хөдөлгөөнт банкны үйлчилгээ, цахим мөнгөний талаар баримтлах бодлого.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2014 оны 6 дугаар сарын 27-ны өдрийн А-104 дүгээр тушаалаар төлбөр тооцооны системийн шинэчлэлийн хүрээнд холбогдох хууль тогтоомжийг судалж сайжруулах, санал боловсруулах ажлын хэсэг байгуулан ажиллаж байна. Картын нэгдсэн сүлжээний хамтран ажиллах гэрээний хугацаа дууссантай холбогдуулан гэрээ болон хавсралтуудад холбогдох өөрчлөлтийг оруулж, “*Банк хоорондын картын төлбөр тооцоо гүйцэтгэх ажлын гэрээ*” болгон шинэчлэн боловсруулан, шууд оролцогч дөрвөн банктай гэрээ байгуулав.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2013.12.23-ны өдрийн “*Үйлчилгээний шимтгэлийн ерөнхий нөхцөл батлах тухай*” А-250 дугаар тушаалаар банк хоорондын бага дүнтэй нэгж гүйлгээний шимтгэл 200 төгрөг байсныг 20 төгрөгөөр бууруулж, 180 төгрөг болгосон. Ингэснээр 2014 онд нийт 4.5 сая ширхэг банк хоорондын бага дүнтэй гүйлгээ боловсруулж, шинэ шимтгэлээр тооцсоноор банкуудад нийт 90 сая төгрөгийн хэмнэлт бий болсон нь нэг талаас банкны төлбөр тооцооны системийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, нөгөө талаас иргэдийн төлөх шимтгэлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхгүй байх арга хэмжээ боллоо. Цаашид банкинд төлөх харилцагчийн шимтгэлийн хэмжээг бууруулах зорилгоор Монголбанкны зүгээс банк хоорондын цахим худалдан авалтын төлбөр тооцоо, хөдөлгөөнт банкны төлбөр тооцоо зэрэг шинэ үйлчилгээг нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна. Монголбанк Үндэсний цахим гүйлгээний төвийн хувьчлалын бодлогыг тодорхойлж, олон нийтэд ил тод болгоно.

3.2. Санхүүгийн зах зээлийн харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалах, олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх хөтөлбөр боловсруулах ажлыг холбогдох байгууллагатай хамтран эхлүүлнэ.

Монголбанкнаас эрх бүхий бусад байгууллагатай санхүүгийн зах зээлийн харилцагчдын эрх ашгийг хамгаалах, олон нийтийн санхүүгийн суурь мэдлэгийг дээшлүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллах, мэдээлэл солилцох “*Харилцан ойлголцлын санамж бичиг*” байгуулах, хөтөлбөр боловсруулах ажлын хүрээнд Сангийн яам, Боловсрол, шинжлэх ухааны яам, Эдийн засгийн хөгжлийн яам /хуучин нэрээр/, Санхүүгийн зохицуулах хороо, Монголын банкуудын холбоотой хамтарсан Ажлын хэсгийг байгуулсан бөгөөд хөтөлбөр боловсруулах ажилд Дэлхийн банкны техник туслалцааг авахаар болсон.

Түүнчлэн Дэлхийн банкны төслийн санхүүжилтээр “*Санхүү, банкны нэр томъёоны гарын авлага*”- ыг эрхлэн хэвлүүлсэн бөгөөд олон нийтэд түгээх ажлыг эхлүүлээд байна.

“*Банкны хүү бодох аргачлал, хүү, шимтгэл, хураамжийн мэдээллийн ил тод байдлыг хангуулах журам*”-ын хэрэгжилтэд Монголбанк тогтмол хяналт тавьж, газар дээрх шалгалтыг тухай бүр хийхийн сацуу журмын хэрэгжилтийн талаарх судалгааг хийж байна. Түүнчлэн судалгааны үр дүнд үндэслэн бүх банкуудад дээрх журмыг мөрдөн ажиллахыг анхааруулсан зөвлөмж хүргүүлснээс гадна банкуудын хүү, шимтгэлийн нөхцөл өөрчилсөн шийдвэрт хяналт тавин ажиллаж байна.

3.3. Мөнгөний бодлогын шийдвэр гаргах үйл ажиллагаа, арга хэрэгслийн ил тод, нээлттэй байдлыг хангах, гаргасан шийдвэрийг олон нийт, бизнес эрхлэгчдэд хүртээмжтэй хүргэх замаар бодлогын үр нөлөөг сайжруулна.

Монголбанкны бие даасан байдлыг бэхжүүлэх, мөнгөний бодлого боловсруулах үйл ажиллагаанд хараат бус төлөөллийг оролцуулах, мөнгөний бодлогын шийдвэрийг оновчтой гаргах зорилгоор Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2012 оны 10 дугаар сарын 25-ны өдрийн А-160 тоот тушаалаар Мөнгөний бодлогын зөвлөл (МБЗ)-ийг байгуулж, “Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн ажиллах журам”-ыг шинээр батлан, уг журамд зөвлөлийн шийдвэр гаргах үйл явц, гарсан шийдвэрийг олон нийтэд хүргэх арга хэлбэр зэрэг зөвлөлийн үйл ажиллагаатай холбоотой асуудлуудыг тусгасан билээ.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2013 оны 10 дугаар сарын 16-ны өдрийн тушаалаар МБЗ-ийн бүрэлдэхүүнд хараат бус 2 гишүүнийг шинээр томилж ажиллуулах болсон. Одоогоор МБЗ нь 14 гишүүний бүрэлдэхүүнтэй бөгөөд Монголбанкнаас 7 гишүүн, төрийн болон хувийн байгууллага, их сургуулийн багш, судлаачдыг төлөөлсөн хараат бус 7 гишүүн ажиллаж байна. Тус зөвлөл нь мөнгөний бодлогын саналыг батлагдсан журмын дагуу 2-3 удаагийн хуралдаанаар хэлэлцэж, асуудлыг тал бүрээс нь авч үзсэн мэтгэлцээний үр дүнд бодлогын шийдвэр гаргадаг ба шийдвэрийг хэвлэлийн хурал, мөнгөний бодлогын мэдэгдлээр олон нийтэд мэдээлж, хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан гарсан шийдвэрийн үндэслэлийг нь тайлбарлан, хуралдааны тэмдэглэлийг цахим хуудаст байршуулж байна.

МБЗ-өөс тайлант улиралд бодлогын дараах шийдвэрийг гаргасан:

- 2014 оны 2-р сарын 7-11-ний өдрийн хурлаар Бодлогын хүүг 10.5 хувьд хэвээр үлдээх, Олон улсын зах зээл дээрээс 3 болон түүнээс дээш жилийн хугацаатай бонд болон зээл хэлбэрээр банкны татсан гадаад валютын эх үүсвэрийг Заавал байлгах нөөцийн шаардлагаас чөлөөлөх.
- 2014 оны 7-р сарын 31-ний өдөр мөнгөний бодлогын хүүг 1.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 12.0 хувь болгох.

Олон нийтийн мэдлэг, ойлголтыг сайжруулах зорилгоор Монголбанкнаас мөнгөний бодлогын үндсэн зорилт, чиглэл, үйл ажиллагаа, ил тод байдал, бодлогын харилцан уялдаа, макро эдийн засаг, санхүүгийн суурь ойлголт зэрэг өргөн хүрээтэй асуудлаар олон нийт болон хэвлэл, мэдээллийн ажилтнуудад зориулсан цуврал сургалт, эрдэм шинжилгээний хурал, зөвлөгөөнийг тогтмол зохион байгуулж, хэрэгжүүлж буй бодлоготой холбоотой бүхий л эрх зүйн баримт бичиг, журам, заавар, судалгааны ажил, шинжилгээ, тайлан, мэдээлэл, статистик мэдээ, хэвлэмэл бүтээгдэхүүнийг Монголбанкны цахим хуудаст байршуулан нийтийн хүртээл болгов. Эдгээр арга хэмжээнд ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдыг мөн хамрууллаа.

Дээрх арга хэмжээний хүрээнд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ:

- Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн шийдвэр гарсантай холбоотойгоор хэвлэлийн хурлыг 2014 оны 2 дугаар сарын 12-ны өдөр, 7 дугаар сарын 31-ны өдөр тус тус зохион байгуулж 40 гаруй хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд шуурхай мэдээллээ. Түүнчлэн хэвлэлийн хурлын протокол болон мөнгөний бодлогын мэдэгдлийг англи хэлнээ хөрвүүлж Монголбанкны цахим хуудаст байршуулав. Мөнгөний бодлогын зөвлөлийн гишүүд мөнгөний бодлогын зөвлөлийн шийдвэр гаргалтын талаар хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр яриа, тайлбар, тодруулга өгөв.
- МБЗ-ийн ажиллах журамд заасны дагуу хэвлэлийн хурал болсноос хойш 14 хоногийн дотор мөнгөний бодлогын зөвлөлийн хурлын тэмдэглэлийн товчлолыг гарган Монголбанкны цахим хуудаст байршуулж нийтэд мэдээлэв.

- Монголбанкны цахим хуудсаар дамжуулан цаг үеийн болон графикт 420 гаруй мэдээ, мэдээллийг нийтэд мэдээлэв. Түүнчлэн, Монголбанкны статистикийн сарын бюллетень, тайлан, мэдээллийг УИХ, Засгийн газар, банкууд, харилцагч байгууллагуудын цахим хаягаар тухай бүр хүргүүлж байна.
- Монголбанкны бодлого, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явц, цаг үеийн асуудлаар давхардсан тоогоор хэвлэлд 560 гаруй ярилцлага, тодруулга, мэдээлэл өгөв.
- Улаанбаатар хотын Орон сууцны үнийн индексийн (ОСҮИ) мэдээлэл хийж, хэвлэлийн хурлаар сэтгүүлчдэд дэлгэрэнгүй тайлбар, яриа өгөв.
- Олон нийтийг Монголбанкны үйл ажиллагаатай танилцуулах экскурс болон “Монголбанкны үйл ажиллагаа, мөнгөний бодлого” сэдвээр лекц уншиж, мэдээлэл өгөх үйл ажиллагааг тогтмол зохион байгуулж байна. СЭЗДС-ийн 350 оюутан, ХААИС-ийн 550 оюутан, Идэр дээд сургуулийн 100 оюутан, СУИС-ийн дэргэдэх РТДС-ийн 300 оюутан Монголбанкны үйл ажиллагаатай танилцлаа.
- Монголбанкны жилийн тайлан 2013, Монгол Улсын санхүүгийн тогтвортой байдлын тайлангуудыг хэвлүүлж, УИХ-ын гишүүд, Эдийн засгийн байнгын хороо, холбогдох газруудад хүргүүлж Монголбанкны цахим хуудаст байршуулав.

---ooOoo---